



Avondlicht

Leven, loslaten en vertrouwen
in de tweede helft van het leven

Hans Vermeulen

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Avondlicht Avond 1 - Oud worden met genade en waardigheid	4
Avondlicht Avond 2 - Terugkijken op het leven – dankbaarheid, pijn en Gods trouw	8
Avondlicht Avond 3 - Loslaten en ontvangen	13
Avondlicht Avond 4 - Eenzaamheid, vriendschap en omzien naar elkaar	18
Avondlicht Avond 5 - Thema: De kracht van gebed in de tweede helft van het leven	23
Avondlicht avond 6 - Zorgen om kinderen, kleinkinderen en volgende generaties	31
Avondlicht Avond 7 - Thema: Ziekte, kwetsbaarheid en vertrouwen	25
Avondlicht Avond 8 - Je plaats in kerk en samenleving na je pensioen	35
Avondlicht Avond 9 - Hoop, eeuwig leven en het levenseinde	39
Avondlicht Avond 10 - Wijsheid doorgeven – nalatenschap in geloof	43
Mijn levensverhaal	47
Slotwoord	50

Voorwoord

Waarom de naam *Avondlicht*?

De avond heeft iets bijzonders. Wanneer de drukte van de dag voorbij is, wordt het rustiger. Het felle licht maakt plaats voor een warmere gloed. Kleuren lijken zachter te worden en er ontstaat ruimte om stil te staan, terug te kijken en vooruit te zien. Zo kan ook de tweede helft van het leven zijn.

Er ligt veel achter ons: jaren van werken, zorgen, liefhebben, verliezen, lachen en huilen. We dragen herinneringen mee die ons dankbaar maken, maar soms ook pijn doen. Juist in deze levensfase komen vragen naar boven die eerder misschien minder aandacht kregen. Wat heeft mijn leven betekend? Hoe ga ik om met veranderingen en verlies? Welke plaats heb ik nog in de kerk en in de samenleving? En wat betekent het om te leven vanuit de hoop die God ons geeft?

Avondlicht is geschreven om samen over zulke vragen in gesprek te gaan. Niet om op alles een pasklaar antwoord te geven. Het leven is daarvoor te rijk en te ingewikkeld. Wel willen deze tien ontmoetingen helpen om samen te luisteren naar Gods Woord, ervaringen te delen en elkaar te bemoedigen.

De Bijbel spreekt met veel respect over ouderen. Niet als mensen die hun beste tijd achter zich hebben, maar als mensen die door de jaren heen wijsheid, geloof en levenservaring hebben ontvangen. Psalm 92 zegt zelfs: *"Ook in de ouderdom zullen zij nog vrucht dragen."* Dat is een prachtige belofte. God is nog niet klaar met mensen wanneer hun haar grijs wordt. Integendeel, juist dan kan het geloof verdiepen en kan een mens van grote betekenis zijn voor anderen.

De naam **Avondlicht** herinnert ons eraan dat de avond niet alleen spreekt van het einde van een dag, maar ook van een bijzonder licht. Het avondlicht is vaak warmer dan het licht van de middag. Het nodigt uit tot rust, bezinning en verwondering. Zo geloven wij ook dat God juist in de latere jaren van het leven dichtbij wil zijn. Zijn trouw verandert niet. Zijn liefde blijft. Zijn licht dooft niet.

Wij hopen dat deze gesprekken een plaats mogen zijn waar mensen zich welkom weten. Waar gelachen mag worden, waar ook tranen een plaats mogen hebben en waar ruimte is voor geloof, twijfel, dankbaarheid en gebed. Een plaats waar we ontdekken dat niemand alleen hoeft te gaan, omdat God met ons meegaat — alle dagen van ons leven.

Moge het licht van Christus ook in de avond van ons leven blijven schijnen. Niet fel en verblindend, maar warm, zacht en vol hoop.

Pas tegen het vallen van de avond zal er weer licht gloren. (Zacharias 14: 7)

Avondlicht avond 1 - Ouder worden in het licht van Gods trouw

Bijbelgedeelte: Psalm 92:13–16

Spiegelverhaal: De oude perenboom

Toen Jan en Mieke ruim veertig jaar geleden in hun huis kwamen wonen, stond er achter in de tuin een jonge perenboom. Hij was nog niet hoger dan de schutting. De vorige bewoner had gezegd: "Geef hem de tijd. Over een paar jaar zul je er plezier van hebben." En dat klopte. Elk voorjaar verschenen er bloesems. In de zomer groeiden de kleine peertjes uit tot sappige vruchten. De kinderen klommen erin, bouwden hutten onder de takken en aten de peren soms al voordat ze rijp waren. Er werd gelachen, gespeeld en geleefd.

De jaren gingen voorbij. De kinderen verlieten het huis. De schommel verdween. Er kwam een terras. Jan ging met pensioen en Mieke kreeg meer tijd voor de tuin. De perenboom werd ieder jaar wat dikker en grilliger. Sommige takken groeiden scheef. Een paar waren tijdens een storm afgebroken. De stam kreeg diepe groeven.

Op een ochtend stond Jan met zijn koffiekopje naar de boom te kijken. Hij hoorde de buurjongen zeggen: "Die boom is eigenlijk veel te oud. Die kun je beter omzagen." Jan glimlachte. "Te oud?" zei hij zachtjes. "Kijk eens goed." Hij liep naar de boom en wees naar de takken. "Zie je die peren? Er hangen er dit jaar meer aan dan vorig jaar."

De jongen keek verbaasd. "Maar hij ziet er helemaal niet meer mooi uit."

"Nee," antwoordde Jan. "Niet zoals een jonge boom. Maar hij heeft iets wat een jonge boom nog niet heeft. Hij heeft stormen doorstaan. Hij heeft droge zomers overleefd. Zijn wortels zitten diep. Daarom draagt hij nog steeds vrucht."

De buurjongen knikte, maar je zag dat hij het nog niet helemaal begreep.

Later die dag bleef Jan nog even alleen in de tuin zitten. Zijn blik ging weer naar de boom. Hij dacht aan zijn eigen leven. Zijn haar was grijs geworden. Traplopen ging langzamer. Sommige vrienden waren er niet meer. Zijn agenda was leger dan vroeger. En toch...

Hij dacht aan zijn kleinkinderen die graag bij opa kwamen. Aan de jonge ouderling die hem laatst had gevraagd hoe hij vroeger moeilijke tijden had beleefd. Aan de buurvrouw die altijd even kwam praten als ze ergens mee zat.

Misschien, dacht hij, lijkt een mens soms meer op een oude boom dan hij zelf beseft. Niet meer zo snel. Niet meer zo sterk. Maar misschien wel met diepere wortels. Hij keek nog één keer naar de perenboom. Er gleed een glimlach over zijn gezicht. "Misschien," fluisterde hij, "is oud worden toch niet hetzelfde als ophouden met groeien."

Van het verhaal naar de Bijbel

Misschien herkent u iets van Jan. Misschien kijkt u ook wel eens terug en vraagt u zich af wat deze levensfase nog betekent. In onze samenleving wordt ouder worden vaak verbonden met achteruitgang, afhankelijkheid en afscheid nemen. Daardoor kan gemakkelijk het gevoel ontstaan dat je minder belangrijk wordt.



De Bijbel spreekt verrassend anders. In Psalm 92 gebruikt God het beeld van een boom. Niet een jonge boom die nog moet groeien, maar een boom die al vele jaren stevig geworteld is. Zo'n boom heeft stormen doorstaan. Zijn wortels reiken diep. Juist daarom kan hij, ook als hij oud geworden is, nog vrucht dragen.

Dat is een prachtige belofte.

God zegt niet dat ouder worden gemakkelijk is. Hij ontkent de beperkingen niet. Maar Hij zegt wel dat een leven dat met Hem verbonden is, ook in de laatste levensfase van grote waarde blijft.

Laten we luisteren naar wat Psalm 92 hierover zegt.

Psalm 92

- 13 De rechtvaardigen groeien op als een palm, als een ceder van de Libanon rijzen zij omhoog.
- 14 Ze staan geplant in het huis van de HEER, in de voorhoven van onze God groeien zij op.
- 15 Zij dragen nog vrucht als ze oud zijn en blijven krachtig en fris.
- 16 Zo getuigen zij dat de HEER recht doet, mijn rots, in wie geen onrecht is.

Er zijn momenten in het leven waarop je ineens beseft: de jaren zijn voorbijgegaan. Niet dat het leven stil heeft gestaan — integendeel. Er is gewerkt, gezorgd, opgebouwd, gedragen. Er zijn herinneringen die warm zijn, en herinneringen die pijn doen. Er zijn mensen die dichtbij stonden, en misschien ook mensen die gemist worden.

Ouder worden is niet alleen een optelsom van jaren. Het is een weg die je gegaan bent. Een weg waarin veel is ontvangen, maar waarin ook veel is losgelaten. En juist in deze fase kunnen

vragen sterker naar voren komen. Wat betekent deze tijd van mijn leven? Wat blijft er over? En misschien ook: waar is God in dit alles?

De Bijbel spreekt opvallend positief over ouder worden. Niet oppervlakkig, alsof alles gemakkelijk is, maar wel hoopvol. In Psalm 92 lezen we woorden die misschien wel verrassen: “De rechtvaardige zal groeien als een palmboom... geplant in het huis van de HEERE... zij zullen in de ouderdom nog vrucht dragen.”

Dat is een bijzonder beeld. Want vaak denken wij bij ouder worden eerder aan afnemen dan aan groeien. Aan minder worden, in plaats van vrucht dragen. Maar deze psalm laat een andere kant zien. Niet alles wordt minder. Sommige dingen kunnen juist rijpen.

Neem even een moment.

Denk eens aan de mensen die in uw leven vrucht hebben gedragen.
Wie komt als eerste in gedachten?

Een boom die oud wordt, staat niet meer in de groei zoals een jonge boom. Maar hij heeft diepe wortels gekregen. Hij staat steviger. Hij heeft stormen doorstaan. En juist daarom kan hij nog vrucht dragen. Misschien niet op dezelfde manier als vroeger, maar wel op een andere, vaak diepere manier.

Zo kan het ook in het leven van een mens zijn. Wat in de loop der jaren gegroeid is — geloof, vertrouwen, wijsheid, geduld — dat verdwijnt niet zomaar. Dat kan juist zichtbaar worden. Soms in woorden. Soms in stilte. Soms in de manier waarop iemand aanwezig is.

Dat betekent niet dat ouder worden gemakkelijk is. Integendeel. Er kunnen zorgen zijn. Over gezondheid. Over het afnemen van krachten. Over afhankelijkheid. Over mensen om ons heen. Of over de toekomst. De Bijbel ontkent die werkelijkheid niet.

Maar midden in die werkelijkheid klinkt deze belofte: “Om te verkondigen dat de HEERE recht doet en is... Hij is mijn rots.”

Dat is misschien wel de kern. Niet dat alles hetzelfde blijft, maar dat God Dezelfde blijft.

In een leven kan veel veranderen: omstandigheden veranderen, mensen komen en gaan, mogelijkheden nemen toe of af. Maar God verandert niet.

En misschien is dat wel iets wat juist in de loop der jaren steeds duidelijker wordt. Dingen waar we vroeger op vertrouwden, blijken niet altijd vast te zijn. Maar God blijkt dat wel te zijn. Soms ontdekt een mens dat pas echt wanneer andere zekerheden wegvallen.

Ouder worden kan dan ook een tijd zijn van verdieping. Niet per se van meer weten, maar van dieper vertrouwen. Van eenvoudiger geloof. Van loslaten wat niet wezenlijk is, en vasthouden wat blijft. En wat blijft, is dit: God laat niet los wat Zijn hand begon.

Misschien zijn er momenten geweest waarop je dat heel duidelijk hebt ervaren. En misschien zijn er ook momenten geweest waarop dat juist moeilijk te geloven was. Beide mogen er zijn. Geloof is niet altijd sterk en zeker. Soms is het klein en zoekend.

Maar de belofte van Psalm 92 staat er niet omdat mensen zo sterk zijn. Ze staat er omdat God trouw is. “Zij zijn geplant in het huis van de HEERE.”

Dat is een prachtig beeld. Een mens die niet op zichzelf staat, maar geworteld is in Gods huis. Niet afhankelijk van eigen kracht, maar gevoed door wat God geeft.

En dat betekent ook: het leven hoeft niet “af” te zijn om waardevol te zijn. Het hoeft niet perfect te zijn. Ook een leven met gebrokenheid, met vragen, met littekens, kan vrucht dragen. Misschien wel juist dat leven.

In deze fase van het leven kan er ook iets groeien wat eerder minder aandacht had: rust, aandacht voor het kleine, ruimte voor gebed, oog voor anderen en wijsheid die niet uit boeken komt, maar uit ervaring

Dat zijn geen kleine dingen. Dat zijn vruchten. En soms merken anderen dat eerder dan wijzelf. Ouder worden betekent dus niet dat een mens “klaar” is. Het is een nieuwe fase. Anders dan vroeger, maar niet minder waardevol. Misschien zelfs kostbaar, juist omdat er zoveel is meegebracht.

De psalm eindigt met een belijdenis: “De HEERE is recht... Hij is mijn rots.”

Dat is geen theorie. Dat is geloof wat gegroeid is in een leven.

Misschien is dat wel het mooiste wat een mens kan zeggen — niet dat alles begrepen is, maar dat er geloof, hoop en vertrouwen is.

En dat is iets wat doorwerkt. Naar anderen. Naar volgende generaties. Naar de mensen om ons heen. Want een leven dat geworteld is in God, draagt vrucht — ook in de ouderdom.



"God is nog niet klaar met mensen die grijs zijn geworden."

Avondlicht avond 2 - Terugkijken op het leven – zegen en gebrokenheid

Bijbelgedeelte: Psalm 103:1–5

Spiegelverhaal: De oude schoenendoos

Toen Anneke haar zolder opruimde, vond ze achter een stapel verhuisdozen een oude schoenendoos. Er zat een vergeeld elastiek omheen. Nieuwsgierig maakte ze hem open. Bovenop lag een stapeltje zwart-witfoto's. Haar trouwdag. De geboorte van hun eerste dochter. Een vakantie aan zee. Haar man, lachend achter een veel te kleine caravan. Ze glimlachte. Daaronder lagen brieven.

Brieven die haar man haar had geschreven toen hij voor zijn werk enkele weken in het buitenland was. Ze las een paar zinnen hardop. *"Nog even, dan ben ik weer thuis."*

Ze slikte. Hij was nu al acht jaar overleden.

Onderaan de doos lag een klein kinderlaarsje. Ze wist meteen van wie het was.

Hun zoontje had het maar een paar maanden gedragen. Hij werd ernstig ziek en overleed nog voordat hij twee jaar oud was. Anneke hield het laarsje een tijdje in haar handen. De tranen kwamen vanzelf.

Er kwamen herinneringen terug die ze al jaren niet meer zo helder had gevoeld. Niet alleen verdriet. Ook mensen die hadden geholpen. De buurvrouw die iedere dag eten bracht. De dominee die zomaar binnenliep. De vrienden die niets konden zeggen, maar wel bleven zitten. En ineens dacht ze aan iets wat ze al heel lang vergeten was.

Juist in die moeilijke maanden had ze iedere avond Psalm 23 gelezen. Niet omdat ze alles begreep. Maar omdat ze zich eraan vasthield. Ze keek opnieuw naar de foto's.

Wat was er veel gebeurd. Er waren jaren geweest vol vreugde. Er waren jaren geweest waarin ze God niet begreep. En toch... Als ze eerlijk was, kon ze niet zeggen dat Hij haar ooit had losgelaten. Misschien had ze Hem niet altijd gezien.

Maar nu, terugkijkend, zag ze overal kleine sporen van Zijn trouw. Ze legde alles voorzichtig terug in de doos. Voordat ze het deksel sloot, fluisterde ze: *"Dank U dat U de hele weg bent meegegaan."*

"Soms zien we Gods leiding pas wanneer we achterom kijken."

Overgang naar het Bijbelgedeelte

Misschien hebt u ook wel zo'n "schoenendoos". Geen echte doos misschien, maar herinneringen die ineens weer boven komen. Mooie momenten waarop u dankbaar terugkijkt. Maar misschien ook gebeurtenissen die nog steeds pijn doen of vragen oproepen. Als we ouder worden, kijken we vanzelf vaker achterom. Soms doen we dat met een glimlach, soms met verdriet. En vaak is het allebei tegelijk.

Opvallend genoeg moedigt de Bijbel ons aan om terug te kijken. Niet om in het verleden te blijven leven. Niet om alles opnieuw te beleven. Maar om Gods hand te leren herkennen.



Mozes zegt tegen het volk Israël: "Denk aan de hele tocht die de HEER, uw God, u heeft laten maken..." (Deuteronomium 8:2) Hij zegt dat tegen mensen die veertig moeilijke jaren achter de rug hebben. Jaren van onzekerheid, teleurstelling en wachten. Toch vraagt God hen om niet alleen naar de moeilijkheden te kijken, maar ook naar Zijn trouw onderweg. Dat is misschien wel de mooiste manier van terugkijken. Niet alleen zien wat er gebeurd is. Maar ontdekken Wie er al die tijd is meegegaan. Laten we luisteren naar wat God daarover zegt in Zijn Woord.

Deut 8: 1-4

Vergeet in voorspoed de HEER niet

1. Leef alle geboden die ik u vandaag voorhoud strikt na. Dan zult u in leven blijven, in aantal toenemen en het land dat de HEER uw voorouders onder ede heeft beloofd, binnengaan en het in bezit nemen.
2. Denk aan de tocht die de HEER, uw God, u door de woestijn heeft laten maken, veertig jaar lang. Hij wilde u zijn macht laten voelen en u op de proef stellen, om te ontdekken wat er in uw hart leefde: gehoorzaamheid aan zijn geboden of niet.
3. U hébt zijn macht leren kennen: hij liet u honger lijden en gaf u toen manna te eten, voedsel dat u nooit eerder had gezien en uw voorouders evenmin. Zo maakte hij u duidelijk dat een mens niet leeft van brood alleen, maar van alles wat de mond van de HEER voortbrengt.

Psalm 103:

1. Prijs de HEER, mijn ziel, prijs, mijn hart, zijn heilige naam.
2. Prijs de HEER, mijn ziel, vergeet niet één van zijn weldaden.
3. Hij vergeeft u alle schuld, hij geneest al uw kwalen,

4. Hij redt uw leven van het graf, hij kroont u met trouw en liefde,
5. Hij overlaadt u met schoonheid en geluk, uw jeugd vernieuwt zich als een adelaar.

Er komt een moment in het leven waarop je vaker achteromkijkt dan vooruit. Niet omdat het vooruitkijken ophoudt, maar omdat er zoveel achter je ligt. Jaren die gevuld waren met werk, zorg, relaties, keuzes, vreugde en verdriet.

Terugkijken kan iets moois zijn. Herinneringen kunnen warm zijn. Momenten van geluk, van verbondenheid, van ontvangen zegen. Dingen waarvan je misschien toen al wist: dit is bijzonder.

Maar terugkijken kan ook moeilijk zijn. Er kunnen dingen zijn die pijn doen als je eraan denkt. Keuzes waar je anders op terugkijkt. Situaties die anders zijn gelopen dan gehoopt. Gemis van mensen die er niet meer zijn. Dingen die nooit helemaal goed zijn gekomen.

Het leven is zelden één lijn van alleen maar zegen of alleen maar moeite. Meestal is het een mengeling van beide. En juist daarom kan terugkijken ook dubbel voelen.

In Psalm 103 horen we David spreken. Het bijzondere is dat hij niet alleen over zijn leven spreekt, maar ook tegen zichzelf: “Loof de HEERE, mijn ziel, en vergeet niet één van Zijn weldaden.”

Dat is een opvallende zin. Blijkbaar is vergeten iets wat vanzelf gebeurt. Niet bewust, maar geleidelijk. Vooral het goede kan soms naar de achtergrond verdwijnen, terwijl moeilijke dingen juist blijven hangen.

David roept zichzelf als het ware tot de orde: vergeet niet wat God gedaan heeft. En dan noemt hij een aantal dingen. Niet zomaar dingen, maar heel wezenlijke:

- Die al uw ongerechtigheid vergeeft,
- Die al uw ziekten geneest,
- Die uw leven verlost van het verderf,
- Die u kroont met goedertierenheid en barmhartigheid.

Dat zijn geen oppervlakkige zegeningen. Dit raakt de kern van het leven.

Vergeving

David begint met: “Die al uw ongerechtigheid vergeeft.” Blijkbaar hoort bij terugkijken niet alleen dankbaarheid, maar ook eerlijkheid. Er zijn dingen die niet goed waren. Dingen die we misschien liever anders hadden gedaan. Maar juist daar begint Gods werk: bij vergeving.

Dat betekent niet dat alles ongedaan gemaakt wordt, maar wel dat een mens niet hoeft te blijven hangen in schuld. God draagt wat wij niet meer kunnen dragen. Voor veel mensen wordt dit in de loop van het leven steeds belangrijker. Niet omdat hun schuld, zeg zonde, toeneemt, maar omdat er meer zicht komt op het eigen geleefde leven.

Genezing en herstel

“Die al uw ziekten geneest.” Dat betekent niet dat elke ziekte verdwijnt. Dat weten we allemaal. Maar het wijst wel op Gods zorg voor het hele leven — lichaam en ziel. Soms is die genezing zichtbaar, soms niet. Maar de diepste lijn is: God laat het leven niet los. Hij werkt toe naar herstel, ook al zien wij dat niet altijd volledig.

Verlossing

“Die uw leven verlost van het verderf.” Dat woord “verderf” gaat diep. Het betekent: ondergang, verloren gaan. David zegt: God heeft mij daaruit gehaald. Als je terugkijkt, kun je soms momenten zien waarop dingen een verkeerde kant op hadden kunnen gaan. Of momenten waarop je gedragen bent, zonder dat je het toen zo benoemde.

Goedertierenheid en barmhartigheid

“Die u kroont met goedertierenheid en barmhartigheid.” Dat is een prachtig beeld: gekroond worden. Niet omdat een mens zo bijzonder is, maar omdat God zo goed is. Goedertierenheid betekent: trouwe liefde.

Barmhartigheid betekent: ontferming. Dat zijn woorden die iets zeggen over Gods hart.

Als je deze woorden op je in laat werken, zie je dat Psalm 103 eigenlijk een uitnodiging is om anders terug te kijken. Niet:

- Alleen door de bril van wat misging
- Of alleen door wat wij hebben gedaan

Maar: door de bril van wat God heeft gedaan.

Dat verandert het perspectief. Dat betekent niet dat pijn verdwijnt. Verdriet blijft verdriet. Gemis blijft gemis. Maar het komt wel in een ander licht te staan. Terugkijken kan dan ook een oefening worden:

- Waar heb ik Gods trouw gezien?
- Waar ben ik gedragen, misschien zonder dat ik het toen besepte?
- Waar heb ik vergeving ontvangen?
- Waar is er meer goed geweest dan ik toen zag?

En misschien ook: Wat mag ik vandaag alsnog in Gods hand leggen?

Psalm 103 eindigt niet bij het verleden, maar bij een houding in het huidige heden: “Loof de HEERE, mijn ziel.” Dat is geen opdracht om alles mooi te maken. Het is een uitnodiging om te leven vanuit wat God gedaan heeft.

Dat kan soms stil zijn. Soms dankbaar. Soms ook zoekend. Maar het betekent wel: het verleden is niet alleen wat wij ervan gemaakt hebben. Het verleden is ook de plaats waar God gewerkt heeft.

Misschien is dat wel een van de mooiste dingen van ouder worden: dat je niet alleen meer ziet wat er gebeurd is, maar ook — soms voorzichtig, soms helder — waar God daarin aanwezig is geweest. En dat je, ondanks alles, kunt zeggen: Hij is goed geweest.



Denk aan de hele tocht
die de HEER, uw God, u heeft laten maken.

Deuteronomium 8:2

Avondlicht avond 3 - Loslaten en leren ontvangen

Bijbelgedeelte: Prediker 3:1–8

Spiegelverhaal – De sleutel

Wim stond in de lege woonkamer. Het klonk anders dan vroeger. Iedere stap galmde een beetje. De gordijnen waren weg. Aan de muur waren lichte plekken te zien waar jarenlang schilderijen hadden gehangen. Achtendertig jaar hadden hij en Ria hier gewoond. Hier waren de kinderen opgegroeid. Hier hadden ze verjaardagen gevierd. Hier had de kerstboom gestaan. Hier hadden ze ruziegemaakt en het weer goedgeemaakt. En hier was Ria gestorven. Wim keek om zich heen.

Zijn dochter had gezegd dat het verstandig was om kleiner te gaan wonen. Zelf wist hij dat ook wel. De trap werd moeilijker. De tuin was te groot. En eerlijk gezegd waren vier slaapkamers voor één man wat overdreven. Toch had hij het besluit maanden uitgesteld. Nu was het zover. De verhuishwagen was vertrokken. De dozen stonden in zijn nieuwe appartement. Alleen Wim was nog één keer teruggegaan. Hij liep langzaam door het huis. In de keuken legde hij zijn hand even op het aanrecht.

‘Hier stond jij altijd,’ zei hij zacht. Hij schrok een beetje van zijn eigen stem. In de gang bleef hij staan bij de kleine krasjes op de deurpost. Naast ieder krasje stond een naam en een jaartal. De kinderen. Wim streek er met zijn vingers overheen.

Die deurpost kon hij niet meenemen. Hij zuchtte. Toen liep hij naar buiten. Zijn dochter stond bij de auto te wachten. ‘Gaat het, pap?’ Wim knikte. Maar hij stapte nog niet in.

In zijn hand lag de sleutel van het huis. Achtendertig jaar lang had die sleutel aan zijn sleutelbos gehangen. Zonder erbij na te denken had hij hem duizenden keren gebruikt.

Nu moest hij hem afgeven. De makelaar stond bij de voordeur.

Wim keek nog één keer naar het huis. Toen legde hij de sleutel in de hand van de makelaar. Heel even wilde hij hem terugpakken. Maar hij deed het niet. In de auto zei hij weinig. Zijn dochter reed naar het nieuwe appartement. Toen ze aankwamen, pakte ze een doos uit de achterbak. ‘Wacht maar,’ zei Wim. ‘Die neem ik wel.’ Zijn dochter keek hem aan. ‘Pap, laat mij nou eens.’ Wim wilde zeggen dat hij het zelf kon. Dat had hij zijn hele leven gezegd. Maar deze keer zweeg hij. Hij liet haar de doos dragen.

Boven zette zijn dochter koffie. Wim ging bij het raam zitten. Vanaf de vierde verdieping kon hij ver over de stad kijken. ‘Mooi uitzicht,’ zei zijn dochter. Wim knikte.

Dat had hij vanuit zijn oude huis niet gehad. Op de vensterbank stond een klein plantje. Zijn kleindochter had het daar neergezet. Er hing een briefje aan. **Voor opa. Voor in je nieuwe huis.** Wim las het twee keer. Toen keek hij naar zijn dochter, die in de keuken zijn kopje koffie inschonk. Misschien, dacht hij, is loslaten niet alleen iets uit handen geven. Misschien moet je soms je handen leegmaken om iets anders te kunnen ontvangen.



Met volle handen is het moeilijk ontvangen.

Overgang naar de Bijbel

Misschien herkent u iets van Wim. Niet iedereen hoeft een huis achter te laten. Maar vroeg of laat komen er dingen die we niet vast kunnen houden. Onze gezondheid kan veranderen. Werk en verantwoordelijkheden vallen weg. We moeten taken aan anderen overlaten. Soms

worden we afhankelijker van hulp. En soms moeten we afscheid nemen van mensen die ons dierbaar zijn. Loslaten klinkt gemakkelijk wanneer het over spullen gaat. Maar veel moeilijker wordt het wanneer datgene wat we loslaten verbonden is met wie we zijn. Wim gaf niet alleen een sleutel af. Hij nam afscheid van een huis vol herinneringen. Van een periode uit zijn leven. Misschien zelfs een beetje van de man die hij daar geweest was. De Bijbel doet niet alsof zulke veranderingen eenvoudig zijn.

In Prediker 3 lezen we woorden die bijna iedereen kent: *Voor alles wat gebeurt is er een uur, een tijd voor alles wat er is onder de hemel.* Er is een tijd om te planten en een tijd om te rooien. Een tijd om te huilen en een tijd om te lachen. Een tijd om te bewaren en een tijd om weg te doen. Prediker kijkt eerlijk naar het leven. Niet alles blijft. Niet alles kunnen wij vasthouden. Er zijn tijden die wij zelf kiezen. Maar er zijn ook tijden die ons overkomen. En toch zegt Prediker niet dat het leven daarom zinloos of stuurloos is. Ons leven ligt uiteindelijk niet alleen in onze eigen handen.

Dat maakt loslaten niet gemakkelijk. Maar misschien opent het wel een andere vraag.

Niet alleen: **Wat raak ik kwijt?** Maar ook: **Wat mag ik in deze levensfase leren ontvangen?**

Alles heeft zijn tijd (Prediker 3)

- 1 Voor alles wat gebeurt is er een uur, een tijd voor alles wat er is onder de hemel.
- 2 Er is een tijd om te baren en een tijd om te sterven, een tijd om te planten en een tijd om te rooien.
- 3 Er is een tijd om te doden en een tijd om te helen, een tijd om af te breken en een tijd om op te bouwen.
- 4 Er is een tijd om te huilen en een tijd om te lachen, een tijd om te rouwen en een tijd om te dansen.
- 5 Er is een tijd om te ontvlammen en een tijd om te verkillen, een tijd om te omhelzen en een tijd om af te weren.
- 6 Er is een tijd om te zoeken en een tijd om te verliezen, een tijd om te bewaren en een tijd om weg te gooien.
- 7 Er is een tijd om te scheuren en een tijd om te herstellen, een tijd om te zwijgen en een tijd om te spreken.
- 8 Er is een tijd om lief te hebben en een tijd om te haten. Er is een tijd voor oorlog en er is een tijd voor vrede.

Dingen die jarenlang vanzelfsprekend leken, veranderen. Kracht neemt af, mogelijkheden worden minder, rollen verschuiven. Wat vroeger kon, lukt niet altijd meer. Wat vroeger vanzelf ging, vraagt nu meer moeite. Dat kan wennen zijn. Soms langzaam, soms heel duidelijk. En vaak roept het vragen op: hoe ga ik hiermee om? Wat betekent het om dingen los te moeten laten?

Loslaten is geen gemakkelijk woord. Het kan voelen als verlies. Als iets wat je niet zelf kiest, maar wat je overkomt. En toch hoort het bij het leven. Niet alleen aan het einde, maar eigenlijk door het hele leven heen.

In Prediker 3 staat een bekende passage: “Voor alles is er een vastgestelde tijd, en er is een tijd voor elk voornemen onder de hemel.” Dan volgt een rij van tegenstellingen:

- Een tijd om geboren te worden en een tijd om te sterven
- Een tijd om te planten en een tijd om uit te trekken wat geplant is
- Een tijd om te bewaren en een tijd om weg te werpen
- Een tijd om te omhelzen en een tijd om zich van omhelzen te onthouden

Het zijn woorden die bijna eenvoudig klinken, maar ze raken diep. Ze zeggen: het leven bestaat uit tijden. Niet alles is tegelijk. Niet alles blijft. Er is beweging, verandering, overgang. Dat betekent ook: er is een tijd van ontvangen, maar ook een tijd van loslaten.

Prediker is een bijzonder Bijbelboek. Het is eerlijk, soms bijna rauw. Het benoemt hoe beperkt en tijdelijk het leven is. Dingen komen en gaan. Wat je vasthoudt, glipt soms toch uit je handen. Maar midden in die eerlijkheid zit ook iets anders. Namelijk: het leven is niet willekeurig. Er is een “tijd” — een ordening. Niet altijd zichtbaar, niet altijd begrijpelijk, maar wel aanwezig.

Dat betekent: het leven glipt ons niet zomaar uit handen, het ligt uiteindelijk in Gods hand. Toch maakt dat loslaten niet vanzelf makkelijk. Misschien gaat het om: gezondheid die minder wordt; zelfstandigheid die afneemt; taken of verantwoordelijkheden die je moet overdragen; een huis dat te groot wordt; mensen of rollen die wegvallen. Of misschien nog dieper: verwachtingen die niet uitgekomen zijn; plannen die anders zijn gelopen, Dingen die je niet hebt kunnen vasthouden. Loslaten raakt vaak aan het hart. Niet alleen omdat iets verdwijnt, maar ook omdat het verbonden is met wie je was.



En juist daar komt een tweede beweging in beeld: leren ontvangen. Dat klinkt misschien eenvoudig, maar dat is het niet altijd. Veel mensen hebben hun leven lang gegeven, gezorgd voor anderen, verantwoordelijkheid gedragen, dingen geregeld en opgelost. En dan komt er een moment waarop dat verandert. *Waarin ontvangen belangrijker wordt dan geven.*

Ontvangen van: hulp, aandacht, zorg, tijd, geduld. Ontvangen begint vaak met lege handen. Dat kan kwetsbaar voelen. Wie altijd heeft gezorgd, moet soms leren zich te laten verzorgen. Wie altijd heeft gedragen, moet soms toestaan dat een ander een doos draagt. Juist daarin kunnen we opnieuw ontdekken wat genade is: leven van wat ons gegeven wordt.

Dat kan moeilijk zijn. Niet omdat mensen het niet willen, maar omdat het anders voelt. Kwetsbaarder misschien. Minder vanzelsprekend. Toch zit juist daar een diepe geestelijke lijn. In de Bijbel is de mens nooit degene geweest die alles zelf in handen had. Vanaf het begin is de mens afhankelijk van wat hij ontvangt: leven, adem, zorg, genade. Misschien is ouder worden ook wel een weg terug naar die kern: niet alles zelf dragen, maar leren ontvangen.

We lijken soms op Wim met de sleutel in zijn hand. We weten dat het tijd is om los te laten, maar onze vingers houden nog vast. Prediker veroordeelt dat niet. Hij zegt eenvoudig: er is een tijd. Soms helpt het om anders naar loslaten te kijken. Niet alleen als verlies, maar ook als: ruimte maken, overdragen, iets neerleggen wat je niet meer hoeft te dragen. Dat betekent niet dat het geen pijn doet. Maar het kan wel helpen om het niet alleen als “afnemen” te zien.

En misschien gebeurt er tegelijk iets anders. Wanneer het minder gaat: wordt soms de aandacht scherper, worden kleine dingen belangrijker, groeit er ruimte voor rust, ontstaat er tijd voor gebed of bezinning. Niet omdat het leven mooier wordt, maar omdat het anders wordt. Prediker zegt niet: begrijp alles. Hij zegt ook niet: houd alles vast. Hij zegt: er is een tijd. En binnen die tijd: mogen wij leven, mogen wij loslaten, en mogen wij ontvangen.

Misschien ligt daar ook een stille uitnodiging in deze levensfase: niet alles willen vasthouden, maar ook durven toevertrouwen. Niet alleen kijken naar wat minder wordt, maar ook naar wat gegeven wordt. En soms, heel eenvoudig, zeggen: Heere, wat U geeft, wil ik ontvangen. En wat ik los moet laten, leg ik in Uw hand. Dat is geen gemakkelijke weg. Maar het is wel een weg waarop God meegaat. En waarschijnlijk is dat uiteindelijk genoeg.

Avondlicht avond 4 - Eenzaamheid, vriendschap en omzien naar elkaar

Bijbelgedeelte: Prediker 4:9–10

Spiegelverhaal – De tweede kop koffie

Iedere dinsdagmorgen ging Kees naar de supermarkt. Niet op maandag. Dan was het te druk. Niet op woensdag. Dan kwamen de nieuwe aanbiedingen en liep iedereen met zo'n folder door de winkel. Dinsdagmorgen om half tien. Dat was zijn tijd. Kees had geen haast. Die had hij vroeger genoeg gehad. Hij pakte een mandje en liep altijd dezelfde route. Brood. Melk. Een paar appels. Koffie. Bij de kassa zat meestal hetzelfde meisje. 'Goedemorgen, meneer De Bruin.' 'Goedemorgen.' 'Alles kunnen vinden?' 'Zoals iedere week.' Ze glimlachte.

Kees rekende af en ging naar huis. Om tien over tien stond de koffie klaar. Eén kopje. Hij zette het op tafel en ging bij het raam zitten. Vroeger stonden er twee kopjes. Maar sinds Marja was overleden, nu bijna drie jaar geleden, had hij zichzelf afgeleerd om twee kopjes klaar te zetten. De eerste maanden was het hem nog wel eens per ongeluk gebeurd. Dan stond daar dat tweede kopje. Kees vond dat erger dan hij wilde toegeven. Nu gebeurde het niet meer.

Hij dronk zijn koffie en keek naar buiten. Aan de overkant liep een man met een hond. Een pakketbezorger zette zijn bus half op de stoep. De buurvrouw fietste voorbij. Kees kende haar naam niet. Om half elf zette hij zijn lege kopje in de vaatwasser. De telefoon ging. Kees keek naar het scherm. Een onbekend nummer. Hij nam niet op. Waarschijnlijk reclame. Even later ging de deurbel. Kees zuchtte en liep naar de voordeur. Voor hem stond een man die hij vaag herkende van de kerk. 'Kees?' 'Ja.' 'Ik ben Henk. We zitten wel eens een paar banken bij elkaar vandaan.' 'O ja.' Henk keek een beetje ongemakkelijk. 'Ik was in de buurt.'

Kees keek langs hem heen. Op straat stond nergens een auto. 'In de buurt?' Henk begon te lachen. 'Nou ja, eerlijk gezegd niet echt.' Kees zei niets. 'Ik dacht: ik ga gewoon eens langs. Maar nu ik hier sta, klinkt dat eigenlijk nogal vreemd.' Voor het eerst die ochtend moest Kees lachen. 'Dat klinkt inderdaad vreemd.' 'Dan ga ik maar weer.' Henk draaide zich half om.

'Ho eens even,' zei Kees. Henk keek terug. 'Nu je toch helemaal niet in de buurt bent... lust je koffie?' Vijf minuten later zaten ze aan tafel. Kees zette een kop koffie voor Henk neer. Daarna keek hij even naar de twee kopjes. Hij zei niets. Henk ook niet.

Ze praatten over de kerk. Over voetbal. Over hun vrouwen. Over dingen die vroeger beter waren en dingen die vroeger helemaal niet beter waren. Na een uur stond Henk op. 'Volgende week weer?' Kees keek hem aan. 'Ben je dan toevallig weer in de buurt?' 'Waarschijnlijk niet.' 'Mooi,' zei Kees. 'Half tien.' Toen Henk weg was, ruimde Kees de tafel af. Twee kopjes.

Hij bleef er even naar kijken. Daarna zette hij ze in de vaatwasser. De kamer was weer stil. Maar de stilte voelde anders.



Omzien naar elkaar begint soms met aanbellen zonder goede reden.

Overgang naar het Bijbelgedeelte

Misschien kent u iemand als Kees. Misschien herkent u zelfs iets van hem in uzelf. Eenzaamheid is lang niet altijd zichtbaar. Iemand kan iedere zondag in de kerk zitten, boodschappen doen, vriendelijk groeten en zeggen dat alles goed gaat. En toch kan het thuis heel stil zijn.

Alleen zijn en eenzaam zijn is niet hetzelfde. De één geniet van een rustige dag zonder bezoek. Een ander kan midden tussen de mensen staan en zich toch diep alleen voelen. Daarom is eenzaamheid ook zo moeilijk te herkennen. Prediker kent de kwetsbaarheid van een mens die alleen staat. Hij schrijft: *Je kunt beter met zijn tweeën dan alleen zijn.*

En even later: *Wanneer twee vrienden samen zijn en een van beiden valt, helpt de ander hem weer overeind.*

Dat zijn eenvoudige woorden. Prediker zegt niet dat een ander mens al onze leegte kan vullen. Hij zegt ook niet dat vriendschap ieder verdriet oplost. Hij zegt iets veel eenvoudigers: **Wij hebben elkaar nodig.** Iemand die naast ons loopt. Iemand die merkt dat we vallen. Iemand die even blijft zitten. Misschien zelfs iemand die aanbelt zonder een goede reden. In het Nieuwe Testament krijgt die verbondenheid nog een diepere betekenis. Jezus zegt tegen Zijn leerlingen dat zij elkaar moeten liefhebben zoals Hij hen heeft liefgehad. De liefde van Jezus

blijft niet op afstand. Hij ziet mensen. Hij luistert. Hij blijft staan waar anderen doorlopen. En Hij roept ons op om zo ook naar elkaar te kijken. Misschien begint omzien naar elkaar daarom niet met grote plannen. Misschien begint het met één eenvoudige vraag: **Wie zou blij zijn als ik vandaag bij hem of haar aanbel?**

Laten we luisteren naar de woorden van Prediker.

Prediker 4 - Beter met zijn tweeën dan alleen

- 7 Ik vestigde mijn aandacht op nog iets anders onder de zon, en ook dat is leegte.
- 8 Iemand is helemaal alleen. Hij heeft zelfs geen zoon of broer, maar toch zwoegt hij almaar door en wordt zijn dorst naar rijkdom nooit gelest. Voor wie beult hij zich zo af en ontzegt hij zich de genoegens van het leven? Ook dat is enkel leegte en een trieste zaak.
- 9 Je kunt beter met zijn tweeën dan alleen zijn, want – dat is zeker – samen zwoegen loont.
- 10 Wanneer twee vrienden samen zijn en een van beiden valt, helpt de ander hem weer overeind, maar wie alleen is en ten val komt is beklagenswaardig, want hij heeft niemand die hem op de been helpt.
- 11 Wanneer je bij elkaar slaapt, geef je warmte aan elkaar, maar hoe krijgt iemand die alleen slaapt het ooit warm?
- 12 En iemand die alleen is kan zich niet verdedigen wanneer hij aangevallen wordt, maar met zijn tweeën houd je stand. Een koord dat uit drie strengen is gevlochten, is niet snel stuk te trekken.

Eenzaamheid is een woord dat veel kan oproepen. Voor de één is het iets wat af en toe even langskomt. Voor een ander is het iets dat dieper zit, soms moeilijk onder woorden te brengen. En het is vaak ook niet meteen zichtbaar. Je kunt midden tussen mensen leven en je toch alleen voelen. En je kunt alleen wonen zonder je eenzaam te voelen. Dat maakt het ook lastig om erover te spreken. Want hoe leg je uit wat je van binnen ervaart? In de loop van het leven kan eenzaamheid dichterbij komen. Niet altijd, maar vaak wel. Contacten veranderen. Mensen vallen weg. Levenskringen worden kleiner. Dingen die vanzelfsprekend waren, zijn dat niet meer. Misschien is er gemis: van een partner, van vrienden die er niet meer zijn, van gesprekken die vroeger vanzelf gingen, van het gevoel dat je ergens bij hoort. Of misschien is het minder duidelijk, maar toch voelbaar: een soort leegte, een gemis aan echte verbondenheid.

De Bijbel spreekt verrassend eerlijk over dit onderwerp. In Prediker 4 wordt het leven beschreven zoals het soms is: kwetsbaar, eenzaam, onrechtvaardig. En dan klinkt daar ineens deze eenvoudige maar diepe zin: “Twee zijn beter dan één... want als zij vallen, richt de één zijn metgezel op.” Het zijn woorden die bijna vanzelfsprekend lijken. Natuurlijk is samen beter dan alleen. Maar juist omdat het zo eenvoudig klinkt, raakt het ook zo direct. De Bijbel zegt hier niet alleen dat samen praktischer is, maar dat het wezenlijk is. Mensen zijn niet gemaakt om alleen te leven. God zei dat al over Adam. “Het is niet goed dat de mens alleen is” En toen schiep Hij Eva uit een rib van Adam. Zij horen bij elkaar.

Prediker gaat verder: samen heb je meer opbrengst, samen kun je elkaar warm houden, samen sta je sterker. Het zijn beelden uit het dagelijks leven, maar ze zeggen iets diepers: het leven is bedoeld om gedeeld te worden. Niet alleen de mooie dingen, maar ook de moeilijke.

Toch is de werkelijkheid vaak anders. Niet iedereen heeft iemand dichtbij. Niet iedereen ervaart die verbondenheid vanzelf. En soms is het ook moeilijk om die verbinding te zoeken. Waarom is dat eigenlijk zo? Misschien omdat: mensen niet tot last willen zijn, het moeilijk is om jezelf te laten zien, het initiatief nemen energie kost, teleurstellingen uit het verleden meespelen of omdat het gewoon niet zo makkelijk gaat. Eenzaamheid is niet altijd op te lossen met "gewoon meer contact". Het zit vaak dieper. En toch blijft die Bijbelse lijn staan: "Twee zijn beter dan één." Niet als een verwijt, maar als een richting. Het laat zien wat waardevol is: nabijheid, aandacht, trouw iemand die ziet en hoort

In het Nieuwe Testament krijgt dit nog meer kleur. Jezus zegt: "Dit is Mijn gebod: dat u elkaar liefhebt." Dat is geen groot of zwaar woord in de eerste plaats, maar iets heel concreets: oog hebben voor de ander, tijd nemen, luisteren, niet voorbijgaan.

Als we naar Jezus kijken, valt op hoe vaak Hij mensen zag die anderen voorbijliepen. Hij zag Zacheüs in de boom. Hij hoorde Bartimeüs roepen terwijl anderen hem het zwijgen wilden opleggen. Hij sprak met de Samaritaanse vrouw bij de bron. Jezus had oog voor mensen die gemakkelijk alleen konden blijven staan.

Christelijk omzien begint daar: leren kijken met de ogen van Christus. Niet meteen oplossen. Niet altijd de juiste woorden hebben. Maar iemand zien en niet voorbijgaan. Misschien ligt daar ook een sleutel voor deze avond. Niet alleen: ben ik eenzaam? Maar vooral ook: voor wie kan ik iets betekenen? Dat klinkt misschien als een omkering, maar vaak liggen die twee dichterbij elkaar dan we denken. Want: wie gezien wordt, bloeit op. Maar ook: wie een ander ziet, wordt zelf rijker.

Omzien naar elkaar begint meestal klein. Niet met grote gebaren, maar met: een telefoontje, een kaartje, een vraag die echt bedoeld is, een bezoek, even blijven staan in plaats van doorlopen. Dat zijn geen grote dingen. Maar ze kunnen wel van grote betekenis zijn. Tegelijk is het ook goed om eerlijk te zijn. Niet alles wordt opgelost. Niet elke eenzaamheid verdwijnt. Niet elke relatie wordt hersteld. Maar binnen die werkelijkheid kan er wel iets groeien: meer openheid, meer verbondenheid, meer aandacht voor elkaar.

Misschien is het ook goed om te beseffen dat eenzaamheid niet betekent dat iemand er niet toe doet. Integendeel. Juist waar gemis wordt gevoeld, blijkt hoe belangrijk verbondenheid is. En juist daar wil God ook aanwezig zijn. De Bijbel laat zien dat God niet ver weg is van mensen die zich alleen voelen. Hij ziet wat vaak onzichtbaar is. Hij kent wat niet altijd uitgesproken wordt.

“Twee zijn beter dan één.” Misschien kun je die zin ook zo horen: we hebben elkaar nodig of we zijn aan elkaar gegeven. Niet om alles op te lossen, maar om iets van Gods liefde zichtbaar te maken.

En misschien begint dat heel eenvoudig. Door iemand te zien. Door even stil te staan. Door te luisteren. Door aanwezig te zijn.

Soms heeft een mens geen oplossing nodig, maar iemand die blijft zitten



Avondlicht avond 5 - De kracht van gebed in de tweede helft van het leven

Bijbelgedeelte: Lucas 2:36–38

Spiegelverhaal – Het schriftje

Iedere morgen na het ontbijt pakte Riet hetzelfde schriftje. Het lag in de la van het kleine kastje naast haar stoel. Een eenvoudig schrift met een blauwe kaft. Op de voorkant stond maar één woord: **Gebed**.

Riet had het jaren geleden gekocht. In het begin schreef ze er lange stukken in. Ze bad voor haar man toen hij ziek werd. Voor haar dochter tijdens haar scheiding. Voor haar kleinzoon die geen werk kon vinden. Voor de kerk. Voor mensen uit de straat. Soms schreef ze achter een naam een uitroep teken. Soms drie. Alsof God dan beter zou begrijpen hoe belangrijk het was. Riet glimlachte toen ze eraan dacht.

Ze sloeg een paar bladzijden terug. **Peter – operatie**. Daarachter stond met rode pen: **Goed gegaan. Dank U!** Een paar regels lager: **Marijke – uitslag ziekenhuis**. Ook daarachter stond: **Dank U**.

Maar niet overal stond iets. Bij sommige namen bleef de bladzijde leeg. Riet bladerde verder. Toen zag ze de naam van haar zoon. Johan. Ze bleef even stil. Hoeveel jaar bad ze nu al voor hem? Vijftien jaar? Twintig misschien? Johan wilde niets meer met de kerk te maken hebben. ‘Mam, je mag geloven wat je wilt,’ had hij eens gezegd. ‘Maar laat mij erbuiten.’ Riet had geknikt. Ze had geleerd er niet meer over te beginnen. Maar ze was niet gestopt met bidden. In het begin waren haar gebeden lang geweest. Ze had God uitgelegd wat er allemaal moest veranderen. Wat Johan moest begrijpen. Welke mensen God op zijn weg zou kunnen brengen. Soms had ze God bijna een compleet plan aangeboden. Maar de jaren waren voorbijgegaan. En Johan ging nog steeds niet naar de kerk. Riet keek naar zijn naam. Vroeger zou ze veel woorden hebben gebruikt. Nu legde ze alleen haar hand op het schrift. ‘Heer,’ zei ze zacht. Ze zweeg.

De klok tikte. Buiten reed een vuilniswagen door de straat. ‘U weet het.’ Meer zei ze niet. Even later bladerde ze verder. De namen van hun kleinkinderen. Een buurvrouw die ziek was. Een jonge vrouw uit de gemeente. De dominee. Ze noemde iedere naam. Soms met een hele zin. Soms alleen de naam. Toen sloot ze het schrift.

Ze wist niet wat haar gebeden veranderden. Soms vroeg ze zich zelfs af of ze wel goed bad. Maar één ding wist ze wel. Iedere morgen legde ze de mensen van wie ze hield even in Gods handen. En misschien, dacht Riet, hoefde ze hen daar niet steeds weer uit terug te halen. Ze legde het schrift terug in de la. Morgen zou ze het opnieuw pakken.

Misschien wordt een gebed met de jaren niet langer, maar dieper.



Overgang naar het Bijbelgedeelte

Misschien herkent u iets van Riet. Misschien is uw manier van bidden in de loop van de jaren veranderd. Er was misschien een tijd waarin de woorden gemakkelijk kwamen. U wist waarvoor u wilde bidden en misschien ook wel wat u God wilde vragen. Maar het leven kan een mens veranderen.

Er zijn gebeden die anders zijn verhoord dan wij hoopten. Er zijn zorgen die jarenlang met ons meegaan. Er zijn namen die we al zo vaak voor God hebben genoemd dat we soms niet meer weten wat we nog moeten zeggen. Dan kan een gebed heel klein worden. **‘Heer, U weet het.’**

Is dat minder gebed? In Lucas 2 ontmoeten we een oude vrouw. Haar naam is Hanna. Lucas vertelt maar een paar zinnen over haar leven. Ze was jong getrouwd, maar na zeven jaar huwelijk werd ze weduwe. Daarna gingen de jaren voorbij. Heel veel jaren. Wanneer we haar ontmoeten, is zij hoogbejaard. We lezen niet dat Hanna grote dingen heeft georganiseerd. We lezen niet dat zij een belangrijke functie had of bekend was bij veel mensen. Lucas noemt iets anders. Zij was in de tempel. Zij diende God. Zij bad. Dag na dag. Jaar na jaar.

En dan, op een gewone dag, gebeurt iets bijzonders. Maria en Jozef brengen het kind Jezus naar de tempel. En Hanna is daar. De oude vrouw die jarenlang heeft gebeden, ziet het Kind naar wie Israël heeft uitgezien. Ze herkent iets van Gods werk. Misschien is dat wel het geheim van haar leven. Hanna bad niet omdat zij alles begreep. Ze bad omdat ze dicht bij God wilde blijven. En juist daar, dicht bij Hem, leerde zij uitzien naar wat Hij zou doen. Laten we luisteren naar wat Lucas over haar vertelt.

Lucas 2:

- 36 Er was daar ook een profetes, Hanna, de dochter van Fanuel, uit de stam Aser. Ze was hoogbejaard; vanaf haar huwbare leeftijd had ze zeven jaar met haar man geleefd,
37 en ze was nu al vierentachtig jaar weduwe. Ze was altijd in de tempel, waar ze God dag en nacht diende met vasten en bidden.
38 Op dat moment kwam ze naar hen toe, bracht hulde aan God en sprak over het kind met allen die uitzagen naar de bevrijding van Jeruzalem.

Er zijn dingen in het leven die veranderen met de jaren. Dat geldt voor ons lichaam, voor onze mogelijkheden, voor onze rol in het leven. Maar er zijn ook dingen die niet minder worden — die misschien zelfs groeien. Gebed is daar één van. Toch kan ook het gebedsleven veranderen. Misschien bid je anders dan vroeger. Minder woorden, meer stilte. Minder vaste vormen, meer eenvoud. Of misschien merk je juist dat bidden moeilijker wordt. Dat concentratie minder is, of dat woorden soms ontbreken. Soms kunnen er ook vragen zijn: hoort God mij nog wel? Waarom worden sommige gebeden niet verhoord zoals ik hoopte? Hoe moet ik bidden als ik het zelf niet meer goed weet? Dat zijn eerlijke vragen. En ze horen bij een leven waarin het geloof niet oppervlakkig is gebleven, maar doorleefd is.

In Lucas 2 ontmoeten we Hanna. Een vrouw op leeftijd, weduwe, iemand die veel heeft meegemaakt. Haar leven had een andere wending genomen dan ze misschien ooit had gedacht. En toch wordt zij in de Bijbel genoemd — niet vanwege grote daden, maar vanwege haar leven dicht bij God. Er staat: *“Zij diende God met vasten en bidden, nacht en dag.”*

Dat is een bijzondere omschrijving. Het woord “dienen” is hier belangrijk. Bidden wordt niet gezien als iets passiefs, maar als een vorm van dienst. Een manier waarop iemand betrokken is bij wat God doet. Hanna had misschien geen zichtbare rol meer zoals vroeger. Maar haar leven was niet leeg. Het was gevuld met gebed.

Het valt ook op dat er staat: *“zij week niet uit de tempel.”* Dat betekent niet alleen dat ze daar fysiek aanwezig was, maar ook dat haar leven gericht was op God. De tempel was de plaats van ontmoeting. Daar zocht zij God. En daar, juist daar, gebeurt iets bijzonders. Wanneer Jezus als kind in de tempel wordt gebracht, is Hanna daar. Ze herkent iets van Gods werk. Ze spreekt over Hem tot anderen.

Misschien herkennen we ons in Riet met haar schrift. We noemen dezelfde naam opnieuw. We dragen dezelfde zorg opnieuw naar God. Soms vragen we ons af of er iets verandert. Maar gebed verandert niet alleen omstandigheden. In het gebed leren wij ook loslaten wat wij zelf niet kunnen dragen. We leggen een naam in Gods handen. En langzaam leren we die naam daar ook te laten.

In de loop van het leven verandert vaak ook de inhoud van het gebed. Waar het vroeger misschien meer ging over: werk, gezin, beslissingen, kan het nu meer gaan over: zorgen om kinderen en kleinkinderen, de kerk, de wereld, mensen die het moeilijk hebben, het eigen hart. Dat is geen verarming. Dat is een verschuiving. Gebed wordt vaak: breder, stiller, dieper. Toch kan er ook strijd zijn. Misschien zijn er gebeden die niet verhoord zijn zoals je had gehoopt. Misschien draag je zorgen die blijven. Misschien voelt God soms ver weg. De Bijbel ontkent dat niet. Maar wat de Bijbel wel steeds laat zien, is dit: gebed is geen manier om alles naar onze hand te zetten, maar een manier om ons leven in Gods hand te leggen

Gebed kan ook een vorm van dragen zijn. Wanneer je bidt voor: kinderen, kleinkinderen, mensen in de gemeente, situaties in de wereld, dan draag je hen als het ware bij God. Dat is niet niets. Misschien zien we de uitwerking niet altijd. Misschien weten we niet wat God ermee doet. Maar het is wel een werk dat ertoe doet. Hanna laat zien dat een leven van gebed betekenis heeft. Niet spectaculair, niet zichtbaar voor iedereen, maar wel kostbaar. En



misschien ligt daar ook een bemoediging: dat je niet alles hoeft te kunnen om toch van betekenis te zijn. Niet alles hoeft te doen om toch bij te dragen. Soms is het genoeg om te bidden. Om namen te noemen. Om zorgen neer te leggen. Om dankbaar te zijn. Om gewoon stil te worden. En misschien ook om eerlijk te zijn. Ook dat hoort bij gebed: twijfel, verdriet, vragen. God vraagt geen mooie woorden, maar een eerlijk hart.

Aan het einde van haar leven staat Hanna daar, in de tempel. Niet als iemand die alles heeft bereikt, maar als iemand die trouw is gebleven. En juist zij ziet iets van wat God doet. Misschien is dat wel de diepste belofte van gebed: niet dat wij alles begrijpen, maar dat wij dichtbij God blijven.

We leggen een naam in Gods handen. En langzaam leren we die naam daar ook te laten.

Avondlicht avond 6 - Zorgen om kinderen, kleinkinderen en volgende generaties

Bijbelgedeelte: Psalm 78:4–7

Spiegelverhaal – De appjes van oma

Iedere zondagavond stuurde Ria een berichtje naar haar drie kleinkinderen. Niet lang. Meestal gewoon: *Hoe was je week? Liefs van oma*. Bij haar oudste kleinzoon, Thomas, kwamen er meestal drie woorden terug. *Goed hoor oma*. Soms alleen een duimpje.

Ria moest daar altijd een beetje om glimlachen. „Daar kan ik het weer een week mee doen,” zei ze tegen haar man. Maar eigenlijk maakte ze zich zorgen om Thomas. Vroeger ging hij graag mee naar de kerk. Als klein jongetje zat hij naast haar en bladerde tijdens de preek door haar Bijbel. Hij kende Psalm 23 bijna uit zijn hoofd. Nu was hij vierentwintig. Hij woonde in een studentenhuus, kwam weinig meer thuis en als het over geloof ging, veranderde hij meestal van onderwerp. „Daar heb ik niet zoveel meer mee, oma,” had hij een keer gezegd. Ria had er die nacht slecht van geslapen. Ze had honderd dingen bedacht die ze tegen hem wilde zeggen. Dat geloof belangrijk was. Dat je God niet zomaar aan de kant kon zetten. Dat zij bang was dat hij steeds verder bij de kerk vandaan zou raken.

De volgende keer dat Thomas kwam, had ze zich voorgenomen erover te beginnen. Maar toen hij binnenkwam, zag ze dat hij moe was. „Koffie?” vroeg ze. „Graag.”



Ze zaten aan de keukentafel. Thomas vertelde over zijn studie. Over een vriend met wie het niet goed ging. Over twijfels over zijn toekomst. Ria luisterde. Een paar keer wilde ze iets zeggen. Maar ze deed het niet. Toen Thomas opstond om weg te gaan, gaf hij haar een zoen.

Bij de deur bleef hij even staan. „Oma?” „Ja?”

„U bidt toch altijd voor ons?” Ria keek hem aan. „Ja.”

Thomas knikte. „Wilt u dat blijven doen?” „Ja jongen,” zei Ria. „Dat blijf ik doen.”

Toen hij weg was, bleef ze nog even in de gang staan.

Die avond pakte ze haar Bijbel. Er lag een oud papiertje tussen de bladzijden. De namen van haar kinderen en kleinkinderen stonden erop. Bij sommige namen stonden kleine kruisjes. Bij andere een datum. Bij Thomas stond niets. Ria pakte een pen. Even dacht ze na. Toen schreef ze achter zijn naam één woord: *God*.

Ze vouwde het papiertje dicht. „Ik kan hem niet vasthouden,” fluisterde ze. „Maar U wel.”

Van het verhaal naar de Bijbel

Misschien herkent u iets van Ria. Wanneer kinderen klein zijn, kun je veel voor hen bepalen. Je houdt hun hand vast bij het oversteken. Je brengt hen naar school. Je zegt hoe laat ze thuis moeten zijn. Maar kinderen worden groot. En kleinkinderen ook. Er komt een moment waarop je hun hand moet loslaten. Ze maken hun eigen keuzes. Over werk, relaties, kerk en geloof. Dat kan mooi zijn. Maar het kan ook pijn doen. Misschien zijn er kinderen of kleinkinderen die andere wegen gaan dan u gehoopt had. Misschien zou u soms zoveel willen zeggen. Waarschuwen. Overtuigen. Bijsturen.

Maar hoe ouder zij worden, hoe duidelijker het wordt: **wij kunnen het geloof niet in het hart van een ander leggen**. Wat kunnen we dan wel? Psalm 78 geeft een verrassend eenvoudig antwoord. Vertellen. Herinneren. Doorgeven wat God heeft gedaan.

Niet: zorg dat de volgende generatie precies wordt zoals u.

Niet: overtuig hen met zoveel mogelijk woorden.

Maar: **vertel van Gods daden**. En vertrouw erop dat God ook verder kan werken waar onze handen niet meer bij kunnen. Laten we luisteren naar Psalm 78.

Psalm 78

- 4 Wij willen het onze kinderen niet onthouden, wij zullen aan het komend geslacht vertellen van de roemrijke, krachtige daden van de HEER, van de wonderen die hij heeft gedaan.
- 5 Hij stelde een richtlijn vast voor Jakob en kondigde in Israël een wet af. Onze voorouders gaf hij de opdracht die aan hun kinderen te leren.
- 6 Zo zou het volgende geslacht ervan weten, en zij die nog geboren moesten worden, zouden het weer aan hun kinderen vertellen.
- 7 Dan zouden zij op God vertrouwen, Gods grote daden niet vergeten en zich richten naar zijn geboden.

Liefde voor kinderen en kleinkinderen verandert niet wanneer zij ouder worden. Misschien verandert vooral de manier waarop we van hen houden. Misschien wordt die zelfs sterker. Wat je zelf hebt ontvangen, wil je graag doorgeven. Wat je hebt geleerd, zou je hen gunnen. En wat je gelooft, zou je hen zo graag zien vasthouden.

Maar juist daar kunnen ook zorgen liggen. Niet alles loopt zoals je had gehoopt. Kinderen en kleinkinderen gaan hun eigen weg. Soms dichtbij, soms verder weg — ook in geloof. Er kunnen keuzes zijn die je moeilijk vindt. Situaties die je niet kunt veranderen. Afstand die je niet had gewild. En misschien is er ook die stille vraag: heb ik het goed gedaan? Had ik iets anders moeten doen? Dat zijn vragen die diep kunnen raken. En vaak worden ze niet zomaar uitgesproken.

In Psalm 78 klinkt een andere toon. Geen oordeel, maar een oproep. Daar staat: “Wij zullen ze niet verbergen voor hun kinderen, maar aan de volgende generatie vertellen van de roemrijke, krachtige daden van de HEERE...” Het volk Israël wordt hier aangesproken op iets belangrijks: vertel wat God gedaan heeft en geef door wat je ontvangen hebt. Dat is de kern van geloofsoverdracht. Niet alleen regels doorgeven, maar verhalen. Niet alleen woorden, maar getuigenis. Het is opvallend dat Psalm 78 niet begint bij de volgende generatie, maar bij de vorige. Het zegt niet: zorg dat zij geloven. Maar: vertel wat God gedaan heeft. Dat is een belangrijk verschil. Wij kunnen het geloof niet maken in het hart van een ander. Maar wij kunnen wel vertellen, voorleven en laten zien.

De psalm gaat verder: “Zodat zij hun hoop op God stellen en Gods daden niet vergeten...” Daar zit het verlangen achter: niet dat kinderen precies hetzelfde doen, maar dat zij hun hoop op God leren stellen. En daar zit ook meteen de spanning. Want: wij kunnen vertellen, maar niet afdwingen. Wij kunnen liefhebben, maar niet bepalen. Wij kunnen bidden, maar niet sturen. Dat kan machteloos voelen. Misschien herken je dat: dat je iets zou willen zeggen, maar het niet doet, dat je bidt, maar geen verandering ziet, dat je los moet laten, terwijl je het liefst vasthoudt. En toch ligt juist daar een belangrijke lijn. De Bijbel laat zien dat God Zelf werkt van generatie op generatie. Hij is niet afhankelijk van ons, maar Hij gebruikt ons wel. Dat betekent: wat wij doen is niet alles, maar het is ook niet niets. Misschien helpt het om het zo te zien: wij zaaien, God laat groeien. Soms zien we iets van die groei. Soms niet. Soms pas veel later. En wat zaaien we dan? Niet alleen woorden, maar ook: houding, liefde, trouw, echtheid.

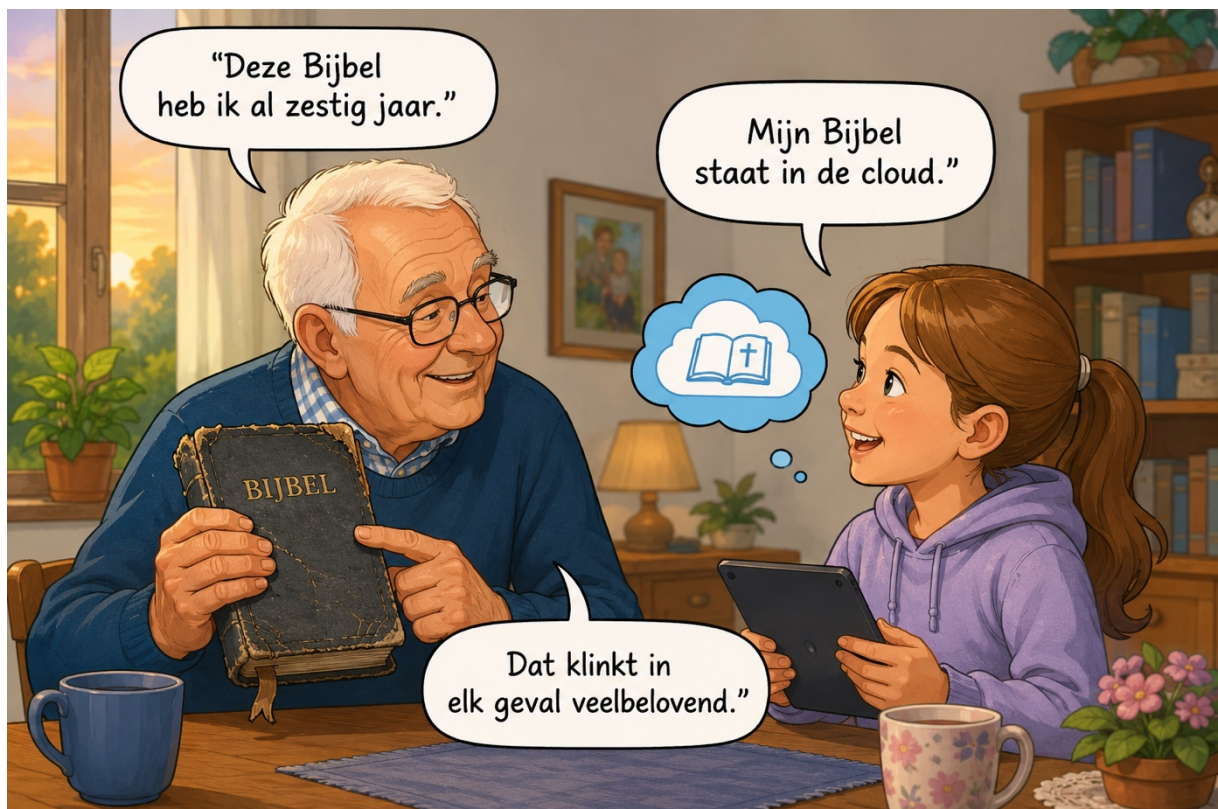
Kinderen en kleinkinderen zien vaak meer dan wij denken. Niet alleen wat we zeggen, maar hoe we leven. Dat betekent niet dat alles perfect moet zijn. Integendeel. Juist eerlijkheid kan veel betekenen. Toegeven dat je het niet altijd goed hebt gedaan, laten zien dat je afhankelijk bent van God, spreken over wat je zelf hebt ontvangen. Dat maakt geloof geloofwaardig.

En dan is er nog iets: gebed.

Voor veel ouders en grootouders wordt gebed in de loop van het leven belangrijker. Niet omdat er meer tijd is, maar omdat er meer besef is van afhankelijkheid. Misschien kun je minder doen dan vroeger, maar je kunt nog steeds bidden. Ria bad voor haar drie kleinkinderen. Dat wisten zij. Elke week stuurde zij een appje. Het leek Thomas weinig meer

te doen. Maar het was haar kleinzoon Thomas, die haar vroeg voor hem te bidden. Hij was dat niet vergeten. Ook al leek dat er soms misschien wel op.

Misschien ligt daar ook een rust: dat je niet alles hoeft te dragen. Dat je je kinderen en kleinkinderen mag toevertrouwen aan God. Dat is geen loslaten uit onverschilligheid, maar loslaten in vertrouwen. Psalm 78 eindigt met een doel: "Zodat zij hun hoop op God stellen." Dat is uiteindelijk het diepste verlangen. Niet dat alles goed gaat, maar dat er hoop is. Niet dat wij alles bepalen, maar dat God werkt. En misschien kun je, ondanks zorgen, toch zeggen: Heere, U kent hen. U ziet hen. U houdt meer van hen dan ik. En wat ik niet kan, leg ik in Uw hand. Dat neemt de zorg niet altijd weg. Maar het geeft wel een plaats om die zorg te brengen.



„Wat wij doen is niet alles, maar het is ook niet niets.”

Avondlicht avond 7 - Ziekte, kwetsbaarheid en vertrouwen

Bijbelgedeelte: Jesaja 46:3–4

Spiegelverhaal – De rollator

Henk had lang gezegd dat hij er niet aan begon. „Zo'n ding is voor oude mensen.” Zijn dochter had hem aangekeken.

„Pap, je bent achtenzeventig.” „Dat bedoel ik.” Daarmee was het gesprek meestal afgelopen. Henk deed nog zoveel mogelijk zelf. Boodschappen. Koffiezetten. De planten in de tuin. Op zondag liep hij naar de kerk. Langzamer dan vroeger, maar hij liep. Tot hij op een ochtend viel. Niet ernstig. Een blauwe plek op zijn heup en een schaafwond aan zijn hand. Maar toen hij op de grond lag, lukte het hem niet meteen om overeind te komen. Dat vond hij erger dan de pijn.

Een week later stond er een rollator in de gang. Henk keek ernaar alsof iemand een vreemde in zijn huis had gezet. „Hij staat in de weg,” zei hij. Zijn dochter zei niets. De eerste dagen gebruikte hij hem alleen binnenshuis. Daarna tot aan de brievenbus. Op zondagmorgen bleef hij lang voor het raam staan. De kerkklok luidde. Zijn jas hing klaar. Henk keek naar de rollator. „Nou vooruit dan,” mompelde hij. Onderweg kwam hij buurman Kees tegen.



„Nieuwe auto?” vroeg Kees. Henk keek hem aan. „Ja. Niet snel, maar wel zuinig.” Ze lachten. Toen Henk de kerk binnenkwam, hield iemand de deur voor hem open. Een ander schoof een stoel opzij. Na de dienst liep een jonge vrouw uit de gemeente met hem mee naar huis. „U hoeft niet mee hoor,” zei Henk. „Weet ik,” antwoordde ze. Ze liep gewoon verder.

Thuis zette Henk de rollator in de gang. Niet meer helemaal tegen de muur. Die avond dacht hij aan iets wat zijn vrouw vroeger vaak tegen hem had gezegd. *Je vindt het makkelijker om iemand te helpen dan om geholpen te worden.* Ze had gelijk gehad.

Henk legde zijn hand even op het handvat van de rollator. Misschien, dacht hij, is gedragen worden niet hetzelfde als opgeven. Misschien moet je soms leren ontvangen wat je vroeger zelf aan anderen gaf.

Van het verhaal naar de Bijbel

Misschien herkent u iets van Henk. Veel mensen helpen graag een ander. Een boodschap doen. Iemand naar het ziekenhuis brengen. Een arm geven. Er zijn wanneer iemand je nodig heeft. Maar zelf hulp nodig hebben is vaak moeilijker. Want afhankelijk worden raakt iets in ons. We willen graag zelf beslissen. Zelf lopen. Zelf ons leven regelen.

En wanneer het lichaam verandert, kan dat pijn doen. Niet alleen lichamelijk. Ook vanbinnen. De Bijbel doet niet alsof kwetsbaarheid gemakkelijk is. Maar in Jesaja 46 zegt God iets opvallends. Hij zegt niet: *Blijf sterk.* Hij zegt niet: *Zorg dat u het zelf redt.*

Hij zegt: „**Tot in je ouderdom blijf ik dezelfde, tot in je grijsheid zal ik je steunen.**”

En daarna zegt God dat Hij zal blijven dragen en beschermen. Misschien is dat wel een van de moeilijkste lessen van het ouder worden. Dat we niet alleen leren loslaten. We moeten soms ook leren ons te laten dragen.

Laten we luisteren naar Jesaja 46.

Jesaja 46

- 3 Luister naar mij, volk van Jakob en al wat er van Israël nog over is – van de moederschoot af door mij gedragen, door mij gekoesterd vanaf de geboorte:
- 4 Tot in je ouderdom blijf ik dezelfde, tot in je grijsheid zal ik je steunen. Wat ik gedaan heb, zal ik blijven doen, ik zal je steunen en beschermen.

„Wat God hier zegt, is bijzonder. Hij vraagt niet of wij onszelf tot het einde toe kunnen dragen. Hij zegt dat Hij draagt.” Misschien herken je het: dat je rekening moet houden met grenzen die er eerst niet waren, dat je afhankelijk wordt van anderen, dat je je afvraagt wat de toekomst zal brengen. En soms ook: een stille onzekerheid, of een vraag die je liever niet onder woorden brengt. Kwetsbaarheid komt dichterbij. In onze samenleving wordt kwetsbaarheid niet altijd gemakkelijk gevonden. Zelfstandig zijn, sterk zijn, je eigen leven in handen hebben — dat zijn waarden die hoog staan. Maar wat als dat verandert? Wat als je merkt dat je het niet meer allemaal zelf kunt?

De Bijbel spreekt daar niet omheen. Maar wat opvalt, is dat kwetsbaarheid niet alleen als verlies wordt gezien, maar ook als een plaats waar God juist dichtbij komt. In Jesaja 46 zegt God iets heel bijzonders: “Tot uw ouderdom toe ben Ik Dezelfde, ja, tot uw grijsheid toe zal Ik u dragen. Ik heb het gedaan, en Ik zal u opnemen, Ik zal dragen en redden.” Dat zijn woorden die rust kunnen geven.

Als je goed luistert, valt iets op. God zegt niet: jullie moeten sterk blijven. Hij zegt: Ik zal dragen. Dat is een groot verschil.

In hetzelfde hoofdstuk maakt God een vergelijking met afgoden. Afgoden moeten gedragen worden door mensen. Ze zijn zwaar, ze moeten vervoerd worden. Maar God zegt: Ik ben niet degene die gedragen moet worden. Ik ben Degene die draagt. Dat is een omkering die diep gaat. Wij denken vaak: wij moeten volhouden, wij moeten sterk zijn, wij moeten het dragen. Maar de Bijbel zegt: God draagt ons. Vanaf het begin van het leven, door alle jaren heen, tot in de ouderdom.

Misschien is dat iets wat in de loop van het leven steeds duidelijker wordt. Toen we jonger waren, leek het misschien alsof we veel zelf deden. Alsof we ons leven in handen hadden. Maar als je terugkijkt, zie je soms: ik ben gedragen. In situaties die moeilijk waren. In tijden waarin je het niet zag zitten. In momenten waarop je kracht tekortkwam.

En nu, wanneer kwetsbaarheid dichterbij komt, zegt God opnieuw: “Ik zal u dragen.” Niet alleen toen, maar ook nu. Toch kan dat moeilijk zijn om te aanvaarden. Want gedragen worden betekent ook: loslaten, afhankelijk worden, ontvangen. En dat gaat niet altijd vanzelf. Misschien is er weerstand: ik wil het zelf blijven doen, ik wil niemand tot last zijn, ik wil de controle houden. Dat zijn begrijpelijke gevoelens.

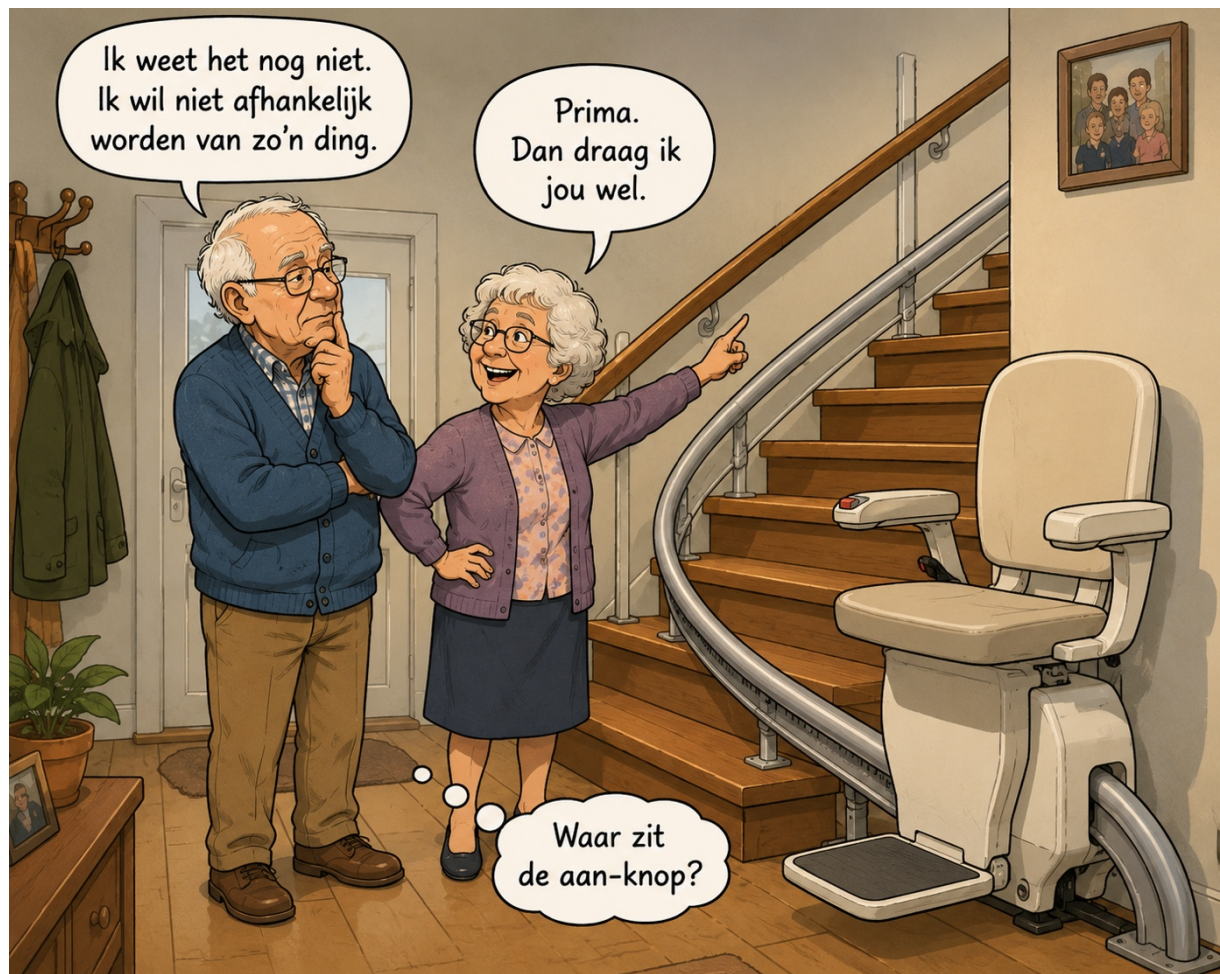
Maar juist daar ligt ook een uitnodiging. Niet om alles op te geven, maar om te leren vertrouwen. In 2 Korinthe 12 zegt Paulus: “Mijn genade is u genoeg, want Mijn kracht wordt in zwakheid volbracht.” Dat is een verrassende gedachte. Wij denken vaak: kracht is geen zwakte. Maar God zegt: Mijn kracht wordt zichtbaar in zwakheid.

Dat betekent niet dat zwakheid fijn is. Maar wel dat het niet leeg is. Juist daar kan iets gebeuren: afhankelijkheid groeit, vertrouwen verdiept, gebed wordt eerlijker. Misschien verandert het geloof in deze fase ook. Niet per se groter of sterker, maar eenvoudiger. Minder gebaseerd op wat je zelf kunt, meer op wie God is.

En wie is Hij? “Ik ben Dezelfde.” Dat zegt God in Jesaja. Dat betekent: Hij verandert niet, Hij blijft trouw, Hij laat niet los. Ook als alles om ons heen verandert. Misschien is dat wel het grootste houvast. Niet dat wij alles kunnen vasthouden, maar dat wij vastgehouden worden. Kwetsbaarheid kan veel vragen oproepen. Maar misschien ook deze vraag: waar ligt mijn zekerheid? In wat ik kan? Of in Wie God is? En misschien kun je, midden in alles wat onzeker is, toch voorzichtig zeggen: Heere, ik begrijp niet alles. Maar U hebt beloofd dat U draagt. En daarop wil ik vertrouwen.

Dat is geen groot of sterk geloof. Maar het is wel echt. En misschien is dat genoeg.

„God zegt niet: jullie moeten sterk blijven. Hij zegt: Ik zal dragen.”



Avondlicht avond 8 - Je plaats in kerk en samenleving na je pensioen

Bijbelgedeelte: Titus 2:2–5

Spiegelverhaal – De lege agenda

Op zijn laatste werkdag kreeg Wim een horloge. Er waren toespraken. Bloemen voor zijn vrouw. Een collega had foto's verzameld van bijna veertig jaar werken. „Nu lekker genieten,” zeiden ze. „Niets meer moeten.” Wim knikte. Dat leek hem heerlijk. De eerste weken waren ook heerlijk. Hij hoefde geen wekker meer te zetten. Hij dronk rustig koffie. Las de krant helemaal uit. Kluste wat in de schuur. Als iemand vroeg hoe het ging, zei hij: „Druk hoor. Gepensioneerd zijn is een volledige baan.” Iedereen lachte.

Maar na een paar maanden begon er iets te veranderen. Op zondagavond keek Wim soms nog in zijn agenda. Vroeger stond de week vol. Vergaderingen. Afspraken. Namen. Dingen die niet vergeten mochten worden. Nu stonden er vooral verjaardagen in. En de afspraak bij de tandarts.



Op een dinsdagmorgen zat Wim in de kerk. Niet voor een dienst. Hij hielp één keer per maand bij de koffieochtend. Hij zette kopjes klaar. „Wim?” Hij keek om. Bij de deur stond David, een jonge man uit de gemeente. „Hebt u even?” Ze gingen aan een tafeltje zitten.

David vertelde over zijn werk. Hij had ruzie met zijn leidinggevende en wist niet wat hij moest doen. „U hebt toch jarenlang leidinggegeven?” vroeg hij. Wim knikte.

„Wat zou u doen?” Wim moest even nadenken. Niet over het antwoord. Over de vraag.

Het was lang geleden dat iemand hem om raad had gevraagd. Ze praatten bijna een uur. Wim vertelde niet hoe David het moest oplossen. Hij stelde vragen. Luisterde. Vertelde over een fout die hij zelf ooit had gemaakt. Toen David opstond, zei hij: „Dank u. Hier heb ik echt iets aan.” Wim bleef alleen aan het tafeltje zitten.

Voor hem stonden twee lege koffiekopjes. Die avond pakte hij zijn agenda. Bij dinsdag schreef hij: *Koffieochtend*. Even dacht hij na. Daarachter schreef hij: *Gesprek met David*.

Wim glimlachte. Zijn agenda was nog steeds bijna leeg. Maar misschien, dacht hij, zegt een lege agenda niet alles over een vol leven.

Van het verhaal naar de Bijbel

Misschien herkent u iets van Wim. Werk geeft vaak meer dan inkomen. Het geeft ritme. Contacten. Verantwoordelijkheid. Mensen weten wat u doet en waarvoor ze bij u moeten zijn. En dan komt er een dag waarop dat stopt. Dat kan heerlijk zijn. Maar soms komt er ook een vraag: **Waar ben ik nu nog voor nodig?**

Onze samenleving kijkt vaak naar wat mensen doen. Naar werk, prestaties en productiviteit. Maar de Bijbel kijkt anders. In Titus 2 spreekt Paulus heel bewust over oudere mannen en oudere vrouwen. Hij zet hen niet aan de kant. Hij zegt ook niet dat ze zo druk mogelijk moeten blijven. Paulus kijkt naar hun leven. Naar hun geloof. Hun liefde. Hun volharding. Hun wijsheid. Blijkbaar kan een mens iets voor anderen betekenen, niet alleen door wat hij doet, maar ook door wie hij door de jaren heen is geworden.

Wim hoefde David geen baan aan te bieden. Hij hoefde zijn probleem niet op te lossen. Hij was er. Hij luisterde. En hij deelde iets van wat het leven hem had geleerd. Misschien is onze plaats in het leven soms anders dan vroeger. Maar anders betekent niet: zonder betekenis. Laten we luisteren naar wat Paulus schrijft in Titus 2.

Titus 2

- 1 Maar jij moet verkondigen wat overeenkomt met de heilzame leer.
- 2 Oudere mannen moeten sober, waardig en bezonnen zijn, en gezond in het geloof, de liefde en de volharding.
- 3 Ook oudere vrouwen moeten zich ingetogen gedragen, ze mogen niet kwaadspreken of verslaafd zijn aan wijn. Ze moeten goede raad weten te geven,
- 4 en de jonge vrouwen voorhouden dat ze hun man en kinderen moeten liefhebben,
- 5 dat ze ingetogen, kuis, zorgzaam in het huishouden en vriendelijk moeten zijn, en dat ze het gezag van hun man moeten erkennen. Dan wordt het woord van God in ere gehouden.

1 Cor. 12: 4-7

- 4 Er zijn verschillende gaven, maar er is één Geest;
- 5 er zijn verschillende dienende taken, maar er is één Heer;
- 6 er zijn verschillende uitingen van bijzondere kracht, maar het is één God die ze allemaal en bij iedereen teweegbrengt.

- 7 In iedereen is de Geest zichtbaar aan het werk, ten bate van de gemeente.
- 8 Aan de een wordt door de Geest het verkondigen van wijsheid geschonken, aan de ander door diezelfde Geest het overdragen van kennis;

Onze samenleving verbindt betekenis vaak aan wat iemand doet. De Bijbel legt een ander accent. De Bijbel verbindt betekenis aan houding, karakter en geloof. Dat betekent ook dat de rol van ouderen niet ophoudt na het pensioen. Ze verandert. Misschien minder zichtbaar, maar niet minder belangrijk. In Titus 2 zie je dat ouderen een plaats hebben in de gemeenschap. Niet alleen voor zichzelf, maar ook voor anderen. Er wordt gesproken over: voorbeeld zijn, anderen helpen, richting geven. Niet vanuit macht of positie, maar vanuit ervaring en wijsheid. En dat is iets wat met de jaren groeit. „Levenservaring ontstaat niet alleen door wat je hebt geleerd, maar vooral door wat je hebt meegemaakt, doorstaan en ontvangen.” Dat maakt dat ouderen iets kunnen brengen wat uniek is. Niet perfectie, maar echtheid. Niet theorie, maar geleefd geloof. Misschien zit daar ook een sleutel. Van betekenis zijn hoeft niet groot te zijn. Het kan zitten in: een gesprek, een luisterend oor, een bemoedigend woord, trouw aanwezig zijn. Dat zijn geen opvallende dingen. Maar ze zijn wel waardevol. En soms zit betekenis juist in wat niet direct zichtbaar is: in gebed. In meeleven. In trouw. De Bijbel laat zien dat ieder mens gaven ontvangt. In 1 Korinthe 12 staat: “Aan ieder wordt de openbaring van de Geest gegeven tot wat nuttig is voor de ander.” Dat geldt niet alleen voor een bepaalde levensfase. Dat geldt voor ieder mens, op iedere leeftijd. Dat betekent: niemand is overbodig, ieder heeft een plaats. Ook als die plaats verandert.

Toch kan het zoeken zijn. Misschien vraag je je af: waar hoor ik nu thuis? Wat kan ik nog doen? Hoe vind ik mijn plek? Daar is geen vast antwoord op. Voor de één ligt dat in actief betrokken zijn. Voor de ander meer in een stille rol. Beide kunnen waardevol zijn.

Misschien helpt het om de vraag iets anders te stellen. Niet alleen: wat kan ik nog doen? Maar ook: hoe kan ik aanwezig zijn? Want aanwezigheid is niet niets. Aanwezig zijn: in de gemeente, in een gezin, in contacten. Dat betekent: er zijn, zien, luisteren. En soms is dat precies wat nodig is. Psalm 92 zegt: “Zij zullen in de ouderdom nog vrucht dragen.” Dat betekent niet dat alles hetzelfde blijft. Maar wel dat er nog steeds iets groeit. Misschien anders dan vroeger. Misschien minder zichtbaar dan vroeger. Maar niet minder echt. En misschien is dat wel de mooiste gedachte voor deze fase: dat je niet hoeft te bewijzen dat je nog van betekenis bent. Maar dat je mag leven vanuit de zekerheid: je bent al van betekenis, omdat God je een plaats heeft gegeven. En dat die plaats niet ophoudt, ook niet na het pensioen.

Misschien kun je het zo samenvatten: niet alles wat waardevol is, is zichtbaar en niet alles wat zichtbaar is, is het meest waardevol. En misschien kun je, in alle eenvoud, zeggen: Heere, laat mij op de plaats waar ik ben tot zegen zijn voor anderen. Dat is geen grote opdracht. Maar wel een mooie.



**„Niet alles wat waardevol is, is zichtbaar.
En niet alles wat zichtbaar is, is het meest waardevol.”**

Avondlicht avond 9 - Hoop, eeuwig leven en het levenseinde

Bijbelgedeelte: Johannes 14:1–3

Spiegelverhaal – De logeerkamer

Sinds haar man overleden was, ging Els ieder jaar een paar dagen naar haar dochter in Groningen. „Je kamer staat klaar,” zei Marieke altijd. Els noemde het haar kamer. Dat was natuurlijk niet helemaal waar. De rest van het jaar sliep er soms een kleinkind. Er stond een strijkplank in de kast en op de bovenste plank lagen dozen met kerstspullen. Maar als Els kwam, was het haar kamer. Marieke legde schone handdoeken op het bed. Er stond een glas water op het nachtkastje. En altijd lag er een klein chocolaatje op haar kussen. „Dat hoeft toch niet iedere keer,” zei Els. „Weet ik,” zei Marieke.

„Waarom doe je het dan?” „Omdat ik weet dat u komt.”



Op een avond zat Els bij haar dochter op de bank. Ze hadden lang gepraat. Over een buurvrouw die ernstig ziek was. Over een man uit de kerk die onverwacht was overleden. En uiteindelijk ook over Els zelf. „Ben je bang voor de dood, mam?” vroeg Marieke. Els zweeg even. „Voor de dood weet ik niet,” zei ze. „Soms wel voor het sterven.”

Marieke knikte. Els keek naar haar handen. „En ik vind het moeilijk om jullie achter te laten.” Het bleef even stil. „Ik weet ook niet precies hoe het zal zijn,” zei Els. „Niemand is teruggekomen om het te vertellen.”

Ze glimlachte even. Toen keek ze naar de gang. Boven was de logeerkamer. „Maar weet je waar ik de laatste tijd vaak aan denk?” Marieke schudde haar hoofd. „Aan Jezus die zegt dat

Hij een plaats klaarmaakt.” Els keek haar dochter aan. „Misschien begrijp ik dat een beetje beter sinds ik bij jou kom logeren.” „Hoe bedoelt u?”

„Jij zet mijn kamer klaar omdat je weet dat ik kom.” Marieke glimlachte. Els ook.

„Ik weet niet hoe Gods huis eruitziet,” zei ze. „Maar als Jezus zegt dat Hij een plaats voor mij klaarmaakt...” Ze zweeg even. „...dan zal Hij wel weten dat ik kom.”

Die nacht ging Els naar boven. Op haar kussen lag een chocolaatje. Ze moest glimlachen.

Van het verhaal naar de Bijbel

Misschien denkt u ook weleens na over het einde van uw leven. Soms heel bewust. Soms alleen even. Na het overlijden van iemand die u kent. Wanneer uw lichaam verandert. Of zomaar, op een stille avond. Hoe zal het gaan? Zal ik bang zijn?

Wat betekent het om afscheid te nemen van mensen van wie ik houd? De Bijbel doet niet alsof dat gemakkelijke vragen zijn. En Jezus zegt ook niet dat Zijn leerlingen nergens bang voor mogen zijn. Juist wanneer zij onrustig zijn, spreekt Hij met hen.

Hij zegt: „Wees niet ongerust, maar vertrouw op God en op Mij.” En dan gebruikt Jezus een bijzonder beeld. Een huis. Het huis van Zijn Vader. Met ruimte. Met een plaats die wordt klaargemaakt. Wij weten niet precies hoe het eeuwige leven eruitziet. Els wist ook niet hoe Gods huis eruitziet. Maar misschien is niet alles weten iets anders dan nergens op kunnen vertrouwen.

Jezus zegt: **Ik maak een plaats voor jullie klaar.** Dat is geen beschrijving van hoe de hemel eruitziet. Het is een belofte van iemand die zegt: **Ik weet dat je komt.**

Laten we luisteren naar Johannes 14.

Johannes 14

- 1 Wees niet ongerust, maar vertrouw op God en op mij.
- 2 In het huis van mijn Vader zijn veel kamers; zou ik anders gezegd hebben dat ik een plaats voor jullie gereed zal maken?
- 3 Wanneer ik een plaats voor jullie gereedgemaakt heb, kom ik terug. Dan zal ik jullie met me meenemen, en dan zullen jullie zijn waar ik ben.

Deze woorden spreekt Jezus op een bijzonder moment. Hij weet dat Zijn lijden en sterven dichtbij zijn. Zijn leerlingen voelen dat er iets gaat gebeuren en raken onrustig. Juist dan zegt Jezus: „Wees niet ongerust.” De Bijbel spreekt daar niet omheen. De dood wordt niet verzwegen of mooier gemaakt dan hij is. Het is een werkelijkheid die bij het leven hoort. Maar tegelijk spreekt de Bijbel ook over hoop. En dat is niet zomaar een vaag idee, maar een concrete belofte.

In Johannes 14 spreekt Jezus woorden die al eeuwenlang mensen hebben bemoedigd: “Laat uw hart niet in beroering raken; u gelooft in God, geloof ook in Mij. In het huis van Mijn Vader zijn veel woningen... Ik ga heen om een plaats voor u gereed te maken.”

Deze woorden worden uitgesproken op een bijzonder moment. Jezus weet dat Zijn lijden en sterven dichtbij is. De discipelen voelen dat er iets gaat gebeuren en raken onrustig. En juist dan zegt Jezus: laat uw hart niet in beroering raken. Dat betekent niet dat er geen reden tot verdriet is. Maar het betekent wel dat er een bodem is onder het leven die niet wegvalt. Wat zegt Jezus hier eigenlijk? Allereerst: er is een plaats, Niet een onbekende ruimte, maar “het huis van Mijn Vader”. Dat is een beeld van een thuis. Van geborgenheid. Van nabijheid.

Hij zegt ook: er zijn veel woningen. „Dat betekent: er is ruimte. Wie bij Christus hoort, hoeft niet bang te zijn dat er voor hem of haar geen plaats is.” En dan zegt Hij: Ik ga heen om een plaats gereed te maken. Dat is misschien wel het meest persoonlijke. Niet alleen: er is een plaats, maar: Ik bereid die plaats voor jou. Dat betekent dat de toekomst niet leeg is. Niet onpersoonlijk. Maar voorbereid door Jezus Zelf. Toch kan het levenseinde duidelijk spanning geven. Niet alleen de dood zelf, maar ook: het proces ernaartoe, ziekte of afhankelijkheid, afscheid nemen van geliefden. Dat zijn dingen die moeilijk kunnen zijn.

De Bijbel ontkent dat niet. In Psalm 23 staat: “Al ga ik ook door een dal van diepe duisternis...” Dat is een eerlijk beeld. Een dal kan donker zijn. Onzeker. Soms angstig. Maar de psalm gaat verder: “...ik zou geen kwaad vrezen, want U bent bij mij.” Daar ligt de kern. Niet dat het dal er niet is, maar dat je er niet alleen doorheen gaat. Dat is ook wat Jezus zegt in Johannes 14. Hij wijst niet alleen naar de toekomst, maar ook naar Zichzelf. Verderop zegt Hij: “Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven.” Dat betekent: de weg naar de toekomst is geen onbekende weg, maar een weg met Hem.

Misschien verandert dat iets in hoe we kijken. Niet alleen: wat zal er gebeuren? Maar ook: Wie gaat er met mij mee? De hoop van het geloof is niet dat wij alles begrijpen. Maar dat wij toevertrouwd zijn aan iemand die ons kent. Aan Jezus zelf. Voor sommige mensen groeit in de loop van het leven een zekere rust. Niet omdat alles duidelijk is, maar omdat het vertrouwen groeit. Voor anderen blijven er vragen. Ook dat mag er zijn. Geloof is niet altijd zekerheid zonder vragen. Soms is het: vertrouwen ondanks vragen. Misschien helpt het om te zien dat Jezus deze woorden spreekt tegen mensen die onrustig zijn. Hij zegt niet: jullie moeten sterk zijn. Hij zegt: geloof in Mij. Dat is geen zware opdracht, maar een uitnodiging.

En misschien kun je het zo samenvatten: de toekomst ligt niet in onze hand, maar in Gods hand. Dat betekent niet dat afscheid gemakkelijk wordt. Niet dat verdriet verdwijnt. Maar wel dat er een perspectief is. Een toekomst die verder gaat dan dit leven. Een plaats die bereid is. Een God die nabij blijft. En misschien kun je, heel eenvoudig, zeggen: Heere, als het zover is, ga dan met mij mee. Dat is geen groot gebed. Maar wel een echt gebed.

En misschien is dat genoeg.



**„De hoop van het geloof is niet dat wij alles begrijpen,
maar dat wij zijn toevertrouwd aan Iemand die ons kent.”**

Avondlicht avond 10 - Wijsheid doorgeven – nalatenschap in geloof

Bijbelgedeelte: 2 Timotheüs 4:7

Spiegelverhaal – De oude Bijbel

Na de begrafenis van haar vader hielp Marjan haar moeder met opruimen. Niet meteen. De eerste weken bleef alles staan zoals het stond. Zijn jas hing nog aan de kapstok. Zijn leesbril lag naast zijn stoel. Op het tafeltje stond de mok waaruit hij iedere ochtend koffie dronk. Maar op een zaterdag zei haar moeder: „We moeten een keer beginnen.”

Ze begonnen boven. Kleren gingen in dozen. Boeken werden verdeeld. Bij ieder voorwerp was dezelfde vraag: „Bewaren?” „Weg?” „Naar de kringloop?”

Aan het einde van de middag waren ze moe. Marjan liep nog even de woonkamer in. Op het kleine tafeltje naast vaders stoel lag zijn Bijbel. De zwarte kft was versleten. Een hoek was met plakband gerepareerd. „Wat doen we hiermee?” vroeg Marjan.

Haar moeder keek op. „Die moet jij maar meenemen.” „Ik heb zelf een Bijbel.” „Dat weet ik.”

Marjan pakte hem op. Thuis legde ze de Bijbel op haar bureau. Daar bleef hij een paar dagen liggen. Op een avond sloeg ze hem open. Er vielen twee oude kerkbriefjes uit. In de kantlijn stonden kleine streepjes. Soms een uitroepteken.



Bij Psalm 23 had haar vader geschreven: *Hieraan vasthouden.*

Marjan bladerde verder. Bij Romeinen 8 stond: *Ook als ik het niet begrijp.*

En bij Johannes 14: *Er is plaats.*

Marjan glimlachte. Haar vader was geen man van lange gesprekken over het geloof. Als zij vroeger een moeilijke vraag stelde, zei hij soms: „Dat weet ik ook niet, meisje.” Daar had ze zich weleens aan geërgerd. Nu bladerde ze verder. Achter in de Bijbel vond ze een klein velletje papier. Er stonden namen op. Haar moeder. Marjan. Haar broer. De kleinkinderen.

Naast iedere naam stond een klein kruisje. Marjan bleef lang naar het papier kijken. Toen begreep ze iets. Haar vader had haar geen boek nagelaten. Hij had haar laten zien **waar hij zelf aan had vastgehouden**. De volgende zondag nam Marjan zijn Bijbel mee naar de kerk. Haar eigen Bijbel bleef thuis.

Van het verhaal naar de Bijbel

Wat laten mensen achter? Soms een huis. Foto's. Een horloge. Een kast vol spullen waarvan de kinderen niet weten wat ze ermee moeten. Maar soms blijft er iets anders achter. Een zin. Een gewoonte. De manier waarop iemand luisterde. Een gebed. Vertrouwen dat zichtbaar werd juist toen het leven moeilijk was. Misschien weten we zelf niet eens wat anderen van ons onthouden.

Marjans vader had nooit een boek over zijn geloof geschreven. Hij hield geen lange toespraken. Hij had zelfs niet op iedere vraag een antwoord. Maar in zijn oude Bijbel zag Marjan iets van zijn levensweg. Er waren vragen geweest. Moeilijke momenten. Dingen die hij niet begreep. En toch was hij blijven vasthouden.

Paulus kijkt aan het einde van zijn leven ook terug. Niet op een perfect leven. Hij heeft fouten gemaakt. Strijd gekend. Moeilijke wegen gegaan. Maar dan zegt hij: “Ik heb de goede strijd gestreden, de wedloop volbracht, het geloof behouden.”

Misschien is dat uiteindelijk een bijzondere nalatenschap. Niet dat mensen later zeggen: *Hij wist alles*. Of: *Zij deed alles goed*. Maar misschien: Ik heb gezien waar hij aan vasthield. Ik heb gezien op Wie zij vertrouwde.

Laten we luisteren naar 2 Timotheüs 4.

2 Tim

- 7 Maar ik heb de goede strijd gestreden, de wedloop volbracht, het geloof behouden.
8 Nu wacht mij de krans van de gerechtigheid die de Heer, de rechtvaardige rechter, aan mij zal geven op de grote dag; en niet alleen aan mij, maar aan allen die naar zijn komst hebben uitgezien.

Paulus gebruikt in deze paar woorden drie beelden om terug te kijken op zijn leven: een strijd, een wedloop en een geloof dat hij heeft behouden. Het zijn eenvoudige woorden, maar ze dragen veel in zich. Paulus gebruikt hier drie beelden.

1. De strijd

“Ik heb de goede strijd gestreden.” Het leven wordt hier vergeleken met een strijd. Dat klinkt misschien zwaar, maar het is ook realistisch. Het leven is niet alleen gemakkelijk geweest. Er

waren moeilijke momenten. Tegenstand. Twijfel. Volhouden. Maar Paulus noemt het een “goede” strijd. Niet omdat het altijd goed voelde, maar omdat het ergens om ging.

2. De loop

“Ik heb de loop tot een einde gebracht.” Het leven wordt ook vergeleken met een wedloop, een loop. Niet iets dat je in één keer overziet, maar iets wat je stap voor stap gaat. Met beginpunten, met bochten, met stukken die zwaar zijn, en stukken die lichter zijn.

3. Het geloof

“Ik heb het geloof behouden.” Dat is misschien wel de kern. Niet: ik heb alles bereikt of: ik heb alles goed gedaan. Maar: ik heb het geloof behouden. Dat is iets anders. Het gaat niet om perfectie of prestatie. Paulus heeft zelf veel fouten gemaakt. Maar door alles heen is hij bij Christus gebleven. En Jezus heeft hemgedragen.

En dat brengt ons bij het thema van deze avond: wat geven we door? Als mensen ouder worden, kan die vraag sterker naar voren komen. Misschien niet altijd hardop, maar wel van binnen: wat blijft er van mijn leven over? Wat laat ik na? Vaak denken we dan eerst aan tastbare dingen. Bezittingen. Herinneringen. Wat we hebben opgebouwd. Maar de Bijbel wijst ons op iets anders. In Spreuken 13:22 staat: “stelt dat een goed mens niet alleen zorgt voor zijn eigen kinderen, maar door zijn wijsheid en rechtvaardigheid ook een erfenis achterlaat voor zijn kleinkinderen. Spreuken 13 spreekt over een erfdeel dat zelfs volgende generaties bereikt. Dat zet ons aan het denken. Een mens kan bezit nalaten. Maar daarnaast geven we tijdens ons leven nog zoveel meer door: waarden, geloof, houding en wat we hebben voorgeleefd.” Dat gebeurt vaak ongemerkt. In kleine dingen: hoe je spreekt, hoe je omgaat met anderen, hoe je reageert op moeite, hoe je bidt, hoe je vertrouwt. Dat sluit perfect aan bij Marjans vader.

Mensen onthouden vaak niet alles wat gezegd is. Maar ze onthouden wel: hoe iemand was.

En zo kan een leven doorwerken. Soms zichtbaar, soms onzichtbaar. Soms direct, soms pas later. En dan is er nog iets. Niet alles in het leven is gegaan zoals we hadden gehoopt. Misschien zijn er dingen: die anders hadden gekund, waar je met gemengde gevoelens op terugkijkt, die niet afgerond voelen. Ook dat hoort bij het leven. En juist daar is het belangrijk om te horen wat Paulus zegt. Hij zegt niet: alles is perfect geweest. Hij zegt: ik heb het geloof behouden.

Dat betekent: Ook een onvolmaakt leven kan door God gebruikt worden. Niet omdat alles goed was, maar omdat Gods trouw groter is dan onze onvolmaaktheid. Misschien ligt daar ook een bevrijding. Dat je niet hoeft terug te kijken als een soort rekensom van je leven. Waarbij je de positieve en negatieve aspecten van je leven bij elkaar optelt. Maar dat je mag zien: waar was God aanwezig?

En misschien kun je dan, voorzichtig, zeggen: er is meer goed geweest dan ik altijd heb gezien. En als het gaat om doorgeven, dan is dat misschien wel het mooiste: niet dat wij alles goed hebben gedaan, maar dat we iets hebben laten zien van vertrouwen. Psalm 71 zegt: "Tot de ouderdom en grijsheid toe... opdat ik Uw kracht verkondig aan het volgende geslacht." Dat is een prachtig doel. Niet: kijk wat ik heb gedaan. Maar: kijk wat God heeft gedaan.



Mijn levensverhaal

Ieder mens draagt een verhaal met zich mee. Een verhaal van mensen die op onze weg kwamen. Van mooie dagen en moeilijke tijden. Van keuzes die we maakten en gebeurtenissen die ons overkwamen. Van vreugde, verdriet, geloof en vragen.

Wanneer we ouder worden, kijken we soms anders naar ons leven dan vroeger. Dingen die ooit heel belangrijk leken, zijn misschien kleiner geworden. Andere momenten blijken juist veel meer betekenis te hebben dan we toen beseften.

In de Bijbel worden mensen vaak opgeroepen om te gedenken. Om niet te vergeten welke weg zij zijn gegaan en hoe God hen onderweg heeft gedragen.

Daarom vindt u op de volgende bladzijden ruimte voor uw eigen verhaal.

U hoeft niet alles in te vullen. Er zijn geen goede of verkeerde antwoorden. Misschien schrijft u maar een paar woorden. Misschien komt er een heel verhaal boven. Neem er rustig de tijd voor.

Zie deze bladzijden niet als een opdracht. Zie ze als een kleine reis door uw eigen leven. Misschien ontdekt u bij het terugkijken iets wat u lang vergeten was. Een mens die veel voor u betekende. Een moeilijke tijd waar u toch doorheen bent gekomen. Een gebed dat werd verhoord. Of een moment waarop u achteraf iets van Gods trouw herkent. Uw leven is het waard om herinnerd te worden.

En uw verhaal is het waard om doorgegeven te worden.

Waar mijn verhaal begon

Waar bent u geboren en opgegroeid?

Schrijf iets over de plaats waar uw leven begon. Hoe zag uw ouderlijk huis eruit? Welke herinnering uit uw jeugd komt als eerste bij u boven?

.....

.....

.....

Mensen die met mij meegingen

Wie zijn belangrijk voor u geweest?

Denk aan uw ouders, familieleden, een vriend of vriendin, uw man of vrouw, een leraar, predikant of iemand die onverwacht veel voor u betekende. Wie komt als eerste in uw gedachten? En waarom juist deze persoon?

.....

.....

.....

Sporen van Gods trouw

Waar hebt u in uw leven iets van Gods leiding of nabijheid ervaren? Misschien zag u dat op het moment zelf. Misschien pas veel later. Op welke momenten denkt u: God was daar?

.....

.....

.....

De moeilijke weg

Niet iedere bladzijde van een mensenleven is mooi. Waar hebt u mee geworsteld? Wat was een moeilijke periode in uw leven? Waren er vragen waarop u nooit een antwoord kreeg? U hoeft niet meer op te schrijven dan u wilt.

.....

.....

.....

Wat het leven mij heeft geleerd

De jaren brengen niet alleen herinneringen. Ze brengen ook levenswijsheid. Wat hebt u door het leven geleerd? Is er iets waarvan u nu denkt: Had ik dat vroeger maar geweten?

.....

.....

.....

Wat ik wil doorgeven

Misschien hebt u kinderen of kleinkinderen. Misschien zijn er andere jonge mensen die u dierbaar zijn. Wat zou u hun willen meegeven over het leven en over het geloof? Als zij later één ding van u zouden onthouden, wat hoopt u dan dat dit is?

.....

.....

.....

Een Bijbeltekst die met mij meegaat

Sommige woorden uit de Bijbel krijgen door de jaren heen een bijzondere betekenis. Welke Bijbeltekst is voor u belangrijk geworden?

Mijn Bijbeltekst:

.....

.....

.....

Waarom betekenen deze woorden zoveel voor mij?

.....

.....

.....

Mijn gebed voor de toekomst

Er ligt een weg achter u. Maar zolang wij leven, ligt er ook een weg vóór ons. Wat zou u aan God willen vragen voor de tijd die komt? Voor uzelf. Voor de mensen van wie u houdt. Voor de kerk. Voor de wereld.

Mijn gebed:

.....

.....

.....

.....

.....

En dan zou ik de allerlaatste bladzijde van dit deel bijna leeg laten.

Slotwoord

We zijn samen een weg gegaan.

Tien avonden lang hebben we stilgestaan bij het leven zoals het is geworden. We hebben teruggekeken, vooruitgekeken en soms ook even stilgestaan bij wat er gewoon ís. Er zijn woorden gedeeld, gedachten uitgesproken, misschien ook stiltes geweest die net zo veel zeiden. En misschien is dat wel het mooiste van deze avonden: dat we het niet alleen hoefden te doen.

Het leven in onze tweede helft vraagt soms om loslaten, om vertrouwen, om opnieuw zoeken naar betekenis. Maar het laat ook zien hoeveel er is ontvangen. Aan ervaringen, aan herinneringen, aan geloof. Wat blijft, is niet alles wat we hebben meegemaakt, maar wel Wie met ons is meegegaan.

Misschien nemen we uit deze avonden niet één grote conclusie mee, maar iets eenvoudigers: een woord dat is blijven hangen, een gedachte die mee blijft gaan, een stukje rust, of een nieuw vertrouwen.

En misschien ook dit besef: dat het leven niet los in onze handen ligt, maar gedragen wordt. Door God, de Hemelse Vader, die altijd Dezelfde is gebleven, van het begin tot het einde.

Zo mogen we verder gaan. Niet met alles helder voor ogen, maar wel wetend dat Jezus ons voorgaat op onze weg

Hans Vermeulen